

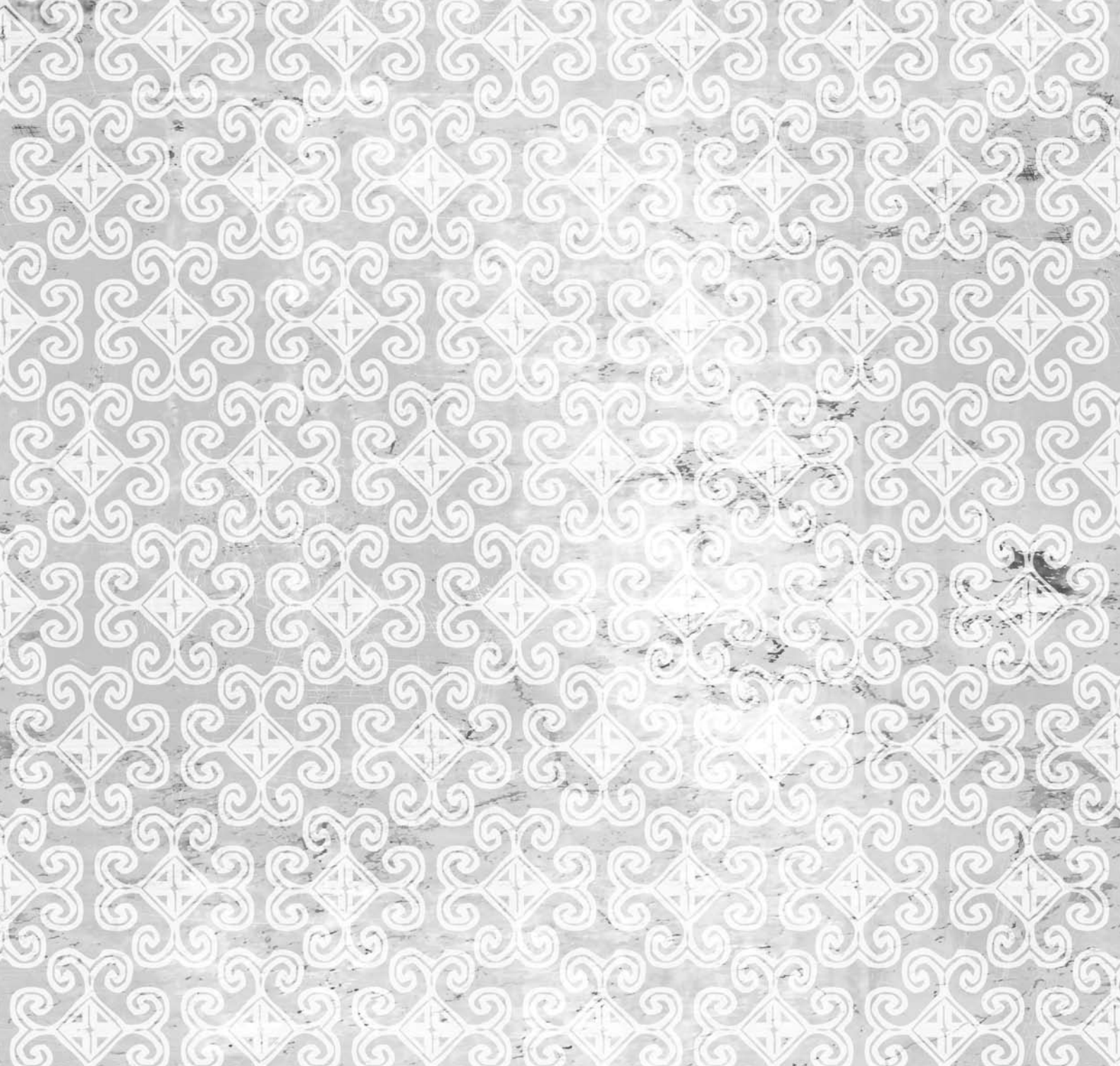

NOORSOOTÖÖ

VÕIMALIKKUSEST

VANGLAS

Ülle Enn
Elina Kivinukk

NOORSOOTÖÖ VÕIMALIKKUSEST VANGLAS

Ülly Enn

Elina Kivinukk

**Euroopa Noored Eesti büroo
pikaajaline koolitusprojekt
Eesti kinnipidamisasutuste töötajatele
2004–2006**

Tallinn, 2007

„ARVATA VÕIS, ET NAD ÜKSKORD VANGLAS LÕPETAVAD...”

Just niisugune anonüümne kommentaar laekus 2005. aasta oktoobrikuus Delfi Noortekas portaalis vastuseks uudisele, et on alanud Euroopa Noored Eesti büroo koolitusprojekt Eesti vanglate töötajatele. Olgugi, et antud kommentaari näol oli ilmselt tegu pelgalt vaimukuseväljendusega, on ütlus „vanglas lõpetamisest” suhteliselt laialt levinud ja peegeldab ühiskonnas valdavat mõtteviisi ja hoiakuid. Ometi on nii õigusrikkumise toime pannud inimeste kui laiema ühiskondliku arengu seisukohast vaja uskuda, et vanglasse sattumine võib tähendada ka uue algust. Ühest sellisele lähenemisele tuginevast koolitusprojektist käesolevas materjalis juttu tulebki.

Euroopa Noored Eesti büroo viis perioodil juuli 2005 – juuni 2006 ellu koolitusprojekti Eesti vanglate töötajatele, arendamaks nende pädevusi noorsootöös ja projektijuhtimises ning loomaks seeläbi paremaid eeldusi edasisteks noorteprojektideks Eesti vanglates. Koolitusprojektile eelnes enam kui pool aastat ettevalmistustööd, koostöö koolituses osalenud inimestega ning projektid on jätkunud ka peale koolituse lõppu.

Selle ajaga on Eesti vanglasüsteemis nii mõndagi muutunud – vanglaid on suletud, juhtkondi vahetunud, väiksematest igapäevaelu muutustest rääkimata. Käesolev raamat tutvustab pilootprojektiga seonduvat lähemalt. Käsitleme selle tekkelugu, koolitusprotsessi „valusid ja võlusid” ning põhilisi tulemusi – koolituse toel Eesti kinnipidamisasutustes alguse saanud noorteprojekte.

Koolitusest ning edasistest noorteprojektidest on kujunenud väärtuslik kogemus ning siinkohal ei saa jätta tänamata neid, kes koolituse ja projektide heale kulgemisele omalt poolt kaasa on aidanud – Kristel Varm Justiitsministeeriumist; Murru, Pärnu, Tallinna, Tartu ja Viljandi vanglate juhtkonnad, koolituse töötubades oma kogemusi jaganud spetsialistid.

Eriline tänu kuulub koolitusel osalenud vanglate töötajatele ja projektide tuumikgruppide noortele, kellele on kogu protsessi vältel langenud suurim koormus. Just nende töö tulemusele tuginedes võib täna väita, et noorsootööl on olulist potentsiaali kinnipidamisasutustes viibivate noorte kaasamiseks, nende toimetuleku ja arengu toetamiseks.

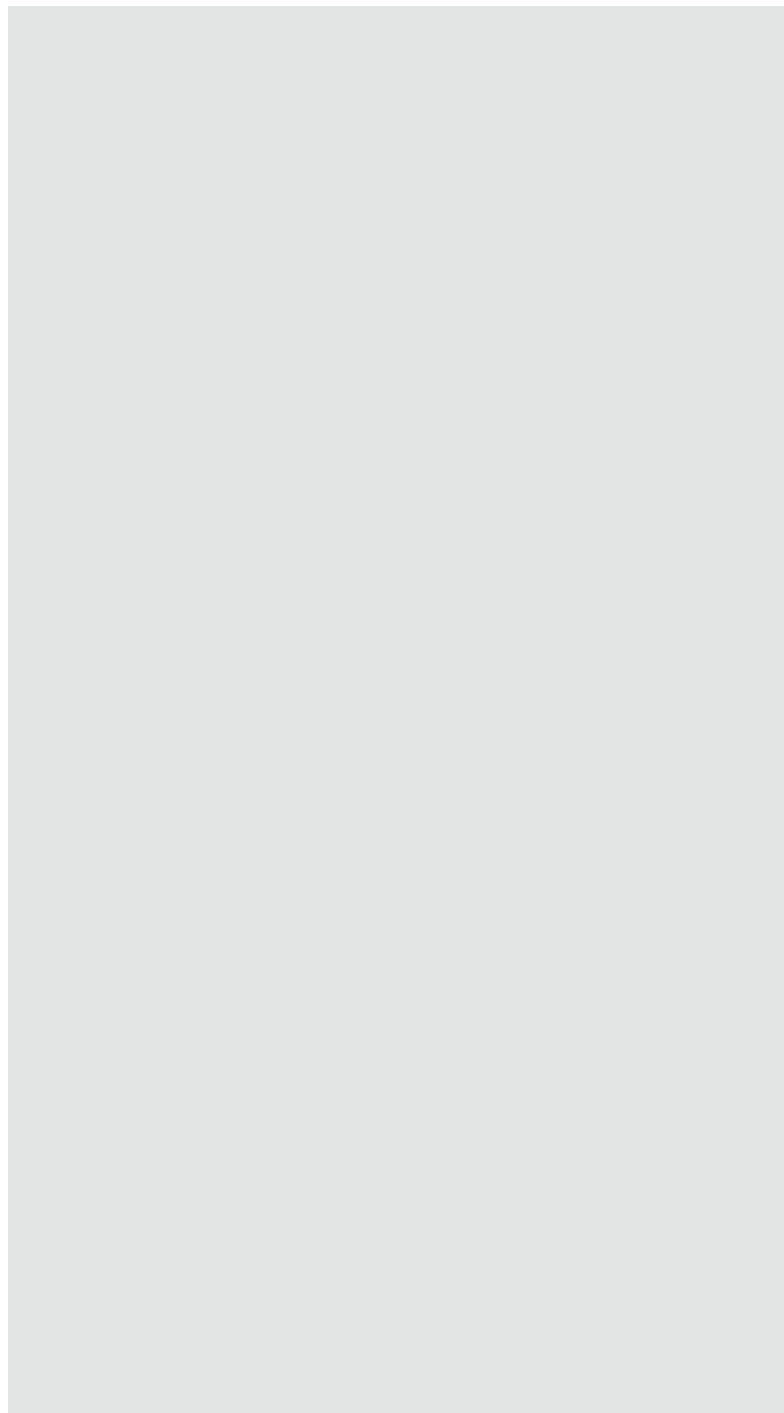
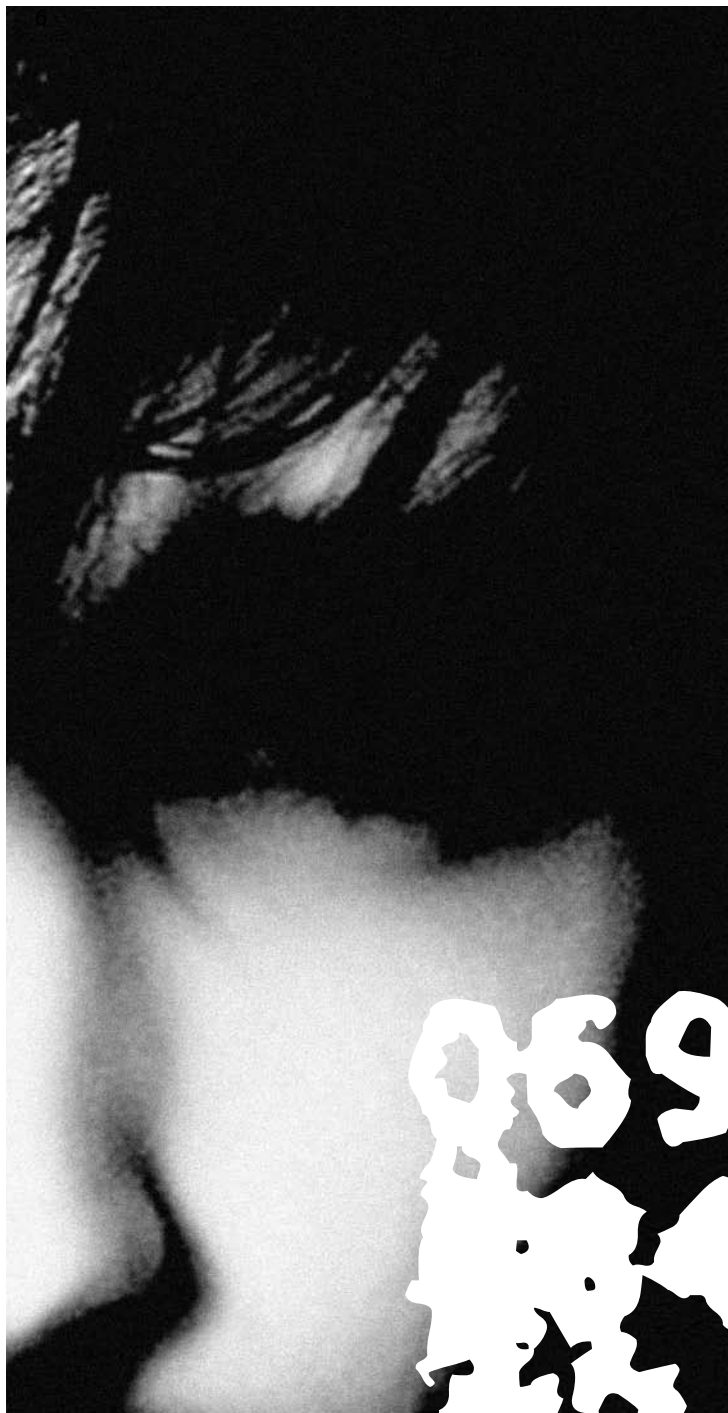
Loodetavasti ei piirdu kõnealuse koolitusprojekti kogemuse mõju aga selles otseselt osalenud inimeste ringiga. Euroopa Noored Eesti büroo on alustanud koostööd SALTO kaasatusalase ressursikeskusega Belgias, mille tulemusena on aset leidnud esimesed üle-euroopalised koolitused noorte õigusrikkujatega töötavatele spetsialistidele, vt <http://www.salto-youth.net/tcnooffence/>.

Nende ettevõtmiste toel on Eestis uut hoogu saanud sellealased rahvusvahelised projektid koostöös Suurbritanniaga, sealse programmi Euroopa Noored bürooga *Connect Youth* ning organisatsiooniga *Everything's Possible*. Esmased kogemused on toonud kinnitust, et noorte õigusrikkujate kaasamine ei ole kergemate killast ülesanne – võimalik ning väga vajalik aga kindlasti. Loodetavasti pakub käesolev ühe kogemuse lugu sellealasteks uuteks ettevõtmisteks väärtuslikku mõtteainet ja inspiratsiooni.

Head lugemist!

Sisukord

Koolitusprojekti tekkeloost	4
Koolitusprojekti eesmärgid ja ülesehitus	6
Osalejad ja nende töö noortega kinnipidamisasutustes	9
Erinevate ametikohtade töö sisu	9
Olulisemad väljakutsed töös noorte kinnipeetavatega.....	11
Noorte huvid töötajate pilgu läbi	11
Koolitajad ja nende pädevused	13
Koolitusprotsess	15
1. Esmapilk kinnipidamisasutuste maailma... Koolituse ettevalmistustest.....	15
2. Koolituste läbiviimine.....	18
2.1. Koolituse esimene etapp	18
2.2. Koolituse teine etapp	20
2.3. Koolituse kolmas etapp	22
2.4. Programmi Euroopa Noored lepinguliste küsimuste ja rahalise toetuse kasutamise infoseminar	22
Hinnangud koolitusprojektile kui tervikule.....	24
Koolitusprojekti tulemustest	26
Ülevaade koolitusprojekti raames käivitatud projektidest Eesti kinnipidamisasutustes	26
Projektitegevuste mõjust tuumikgruppide noorte hinnangul	31
Mõju projektinoortele toeks olnud töötajate hinnangul.....	34
Kokkuvõtteks ja tulevikuperspektiividest	37
Viidatud allikad	37
Lisad.....	37

Koolitusprojekti tekkeloost

2004. aasta lõpus alustas Euroopa Noored Eesti büroo ettevalmistusi pika-ajaliseks koolitusprojektiks Eesti vanglate töötajatele.

Idee sai alguse programmi Euroopa Noored seniseid Eesti kogemusi vaagides, millest nähtus, et kaasatusalases töös on saavutatud häid tulemusi nii erivajadustega noori kui alkoholi- ja narkootikumide tarvitamise kogemusega noori silmas pidades, toetust on leidnud üksikud õigusrikkumisi toime pannud ja kriminaalhooldusele määratud noori kaasaavad projektid.

Üha enam leiavad nimetatud sihtgrupid tähelepanu ka noorsootöös laiemalt, seda enam, et ühe noorsootöö valdkonnana on Eestis riiklikult määratletud erinoorsootöö, mille eesmärgiks on „... riskioludes elavatele ja/või probleemikäitumisega noortele arengueelduste loomine noore võimete ja oskuste aktiveerimise ning motivatsiooni suurendamise kaudu“ (Noorsootöö strateegia 2006–2013).

Samas on Eestis teravalt tõstatunud vajadus erinoorsootöö valdkonna spetsialistide (täiend)koolituseks, toetamaks nende ametialast kompetentsust (Enn 2004; Ümarik, M, Loogma, K. 2005). Ning kahtlemata ei leia erinoorsootöö aset vaid otseselt noorsootöösutustes ja noorteühingutes, vaid noorsootööga piirnevateski valdkondades, sh justiits- ja sotsiaalsfääris. Nii küpseski idee pika-ajalisest koolitusprojektist Eesti vanglate töötajatele, milles teoreetilisi teemakäsitlusi toetab reaalsete projektide väljatöötamine koolituse osalejate poolt noorsootöö põhimõtteid

arvestavalt koostöös noorte kinnipeetavatega programmi Euroopa Noored raames (noorsootöö põhimõtete kohta vt. Noorsootöö strateegia 2006–2013).

Programmi Euroopa Noored raames on võimalik ellu viia väga erinevat tüüpi ettevõtmisi alates rahvusvahelisest noortegruppide kokkusaamisest noorsoovahetuse vormis või hoopis vabatahtliku teenistuse läbi, kus noorel on võimalik mõnda aega elada ja töötada vabatahtlikuna välisriigis. Kinnipidamisasutuses viibivate noorte võimalused välisilmaga suhtlemiseks on piiratud, seepärast võeti koolituse kavandamisel aluseks noorsooalgatusprojektid, mida grupp noori saaks teisi kinnipeetavaid kaasates vanglasiseselt ellu viia. Näiteks korraldada vestlusringe või töötubasid neile huvipakkuvatel teemadel, algatada kinnipeetavate seas *graffiti*-konkurss noortele oluliste teemade kajastamiseks vm. Peamine, et see tuleneks noorte endi huvidest ja vajadustest ning noorteprojekti toetavad töötajad saaksid anda kinnipeetavate tegevusele tagasisidet, toetada nende positiivseid õppiskogemusi, seeläbi ka noorte eneseusku ja hinnangut.

Programmi Euroopa Noored tegevused tuginevad mitteformaalse õppimise põhimõtetele, mida on oma õppijakeskuse ja paindlikusse poolest peetud väga sobivaks ka töös erivajadustega või vähemate võimalustega noortega (T-Kit „Sotsiaalne kaasatus“ 2005, lk. 39–42). Noorteprojektide kaudu luuakse noortele võimalus end proovile panna, saada väärtuslikke kogemusi ning seda tegevusvormides, millest võib innustuda ka formaalharidusest ja nõ tavatähenduses õppimisest võõrdunud noor.

Seda, milline võiks olla noorsootöö roll selliste noorte integreerumisprotsessis, iseloomustab Liege Ülikooli teadurite Colson'i, Guitard'i ja Martynowi lähenemine (Gerard, 1998). Nad toovad esile, et esimeseks sammuks peale kontakti loomist on positiivsete kogemuste võimaldamine läbi noorsootöö tegevuste, sellega kaasnev nõustamine, toetus ja tunnustuse avaldamine. Edasine integreerumisprotsess võiks eeskätt olla suunatud toimetulekut toetavate teadmiste ja oskuste omandamisele, läbi kutse- või parandusõppesse naasmise, tööellu integreerumise (ibid).

Colson'i, Guitard'i ja Martynowi lähenemist üldistades, on noorsootööl tugev potentsiaal noorte õigusrikkujate kaasamiseks, kuna võimaldab positiivse tegevuse kaudu toetada noorte eneseusu- ja hinnangut, kogeda usaldust ja seda ise teistele pakkuda. Noorsootöötaja toel peaks osalemine aitama noorel teadvustada toimetulekuks ja tulevikueesmärkide saavutamiseks olulisi eeldusi, samuti motiveerima teda neid eeldusi endas arendama. Kuivõrd sageli omandavad noored ka teatud spetsiifilisi oskusi, tööharjumust, aitab see pikemas perspektiivis kaasa tööhõivele – paremale toimetulekule. Ja olemegi tagasi noorsootöö eesmärgi juures.

Nii pakkusid koolitusprojekti väljatöötamisel väärtuslikku ainet mitte-formaalne õppimine ning programmi Euroopa Noored senised kogemused vähemate võimalustega noorte kaasamisest. Kuna koolitus suunati noortega töötavatele spetsialistidele, arvestati koolituse kontseptsiooni arendamisel täiskasvanukoolituse olulisi seaduspärasusi.

Koolitusprojekti eesmärgid ja ülesehitus

Koolitusprojekti eesmärgiks oli arendada kinnipidamisasutuste töötajate pädevusi noortega tehtavas töös ja projektijuhtimises ning luua seeläbi paremaid eeldusi edasisteks noorteprojektideks Eesti vanglates.

Ettevõtmise uuenduslikkust silmas pidades kujundati koolitusprojekt pika-ajaliseks, et koolituse erinevate etappide kaudu toetada ka koolituse käigus algatatud noorteprojektide kvaliteeti, samuti võimaldada osalejatele üksteise projektikogemustest õppimist.

Selgitamaks osalejate spetsiifilisemaid koolitusvajadusi, uuriti neid nii koolitusele kandideerimise taotlusvormis kui koolituse ettevalmistusetapis läbiviidud intervjuude ja vanglatega tutvumiseks läbiviidud külastuste käigus.

Vastuseks küsimusele „Millistes teemades soovite end (edasist projektijuhtimist silmas pidades) koolituse toel täiendada?“, laekus hulk väga erinevaid vastuseid.

Nimetati nii üldisemaid valdkondi nagu noorsootöö ja huviharidus, konkreetsemalt aga ka projektitaotluste esitamise ja projektijuhtimisega seonduvat, noortegruppide juhtimise oskuseid ja grupitöö metoodikate omandamist, psühholoogia-alast koolitust, inglise keele oskuse täiendamise võimalusi.

Uurimaks osalejate täiendavaid ootusi koolitusprojekti üldise lähenemise, meetodite jms kohta, küsiti ka „Mida veel ootate sellelt koolituselt?“, millele vastati järgnevalt:

„KOHTUMISI, KOGEMUSTE VAHETUST KOLLEEGIDEGA TEISTEST VANG-LATEST”

„UUSI IDEID ENDALE, OSKUST KIRJUTADA AKTUAALSEID JA HUVITA-VAID PROJEKTE” „KUNA MA EI OLE LÄBINUD ÜHTKI PROJEKTIKOOLI-TUST (MINISTEERIUMISISENE PROJEKTI KIRJUTAMISE KOGEMUS ON OLEMAS), SIIS ON KÕIK PROJEKTI KIRJUTAMIST JA JUHTIMIST PUU-DUTAVAD TEEMAD HUVIPAKKUVAD”

„TAHAKS TEADA, KAS TEISTE RIIKIDE VANGlates ON SARNASEID PROJEKTE TEHTUD JA KUI ON, SIIS NÄITEID”

„ERINEVATE SPETSIALISTIDE KAASAMIST KOOLITUSSE; INTERAKTIIV-SEID LOENGUID, SEMINARE, AKTIIVÖPPE VORMIDE KASUTAMIST, ÕN-NESTUNUD NOORTE PROJEKTIDE ESITLUSI”

„ASJALIKKUST JA PRAKTILISUST”

„PRAKTILISI TEADMISI NING NOORTELE KINNIPEETAVATELE VÕIMA-LIKKE SIHIPÄRASEID TEGEVUSI”

Eelneva taustal on ilmne, et koolituse sisu täpsemal määratlemisel tuli seega teha valikuid, milliseid teemasid on võimalik otseselt programmikäsitlustesse lülitada ning millistele osalejate ootustele tuleb pigem leida lahendusi täiendavate materjalide vm toel.

Üldeesmärgist lähtuvalt seati koolituse keskseks rõhuasetuseks programmi Euroopa Noored võimalused noorte-projektide elluviimiseks. Arendamaks osalejate projekti-juhtimisalaseid oskusi sihtgrupi vajaduste analüüsist kuni järeltegevusteni, olid programmeerimisele oluliseks lisaväärtuseks projektijuhtimise põhitõed.

Selleks, et toetada projektide ja kaudsemalt noortele kin-nipeetavatele suunatud noorsootöö kvaliteeti, otsustati

koolitusse hõlmata ka noorsootöö meetodeid puudutav: võimaldada osalejatel paremini teadvustada meetodite rolli töös noortega, samuti pakkuda võimalust omandada

teatud tehnikaid ja näiteid Eesti noorsootöös mitte väga laialt levinud lähenemistest, näit. *Loesje* meetod ehk loovkirjutamine, foorum-teater jm.

Leiti ka, et tõhusam on pakkuda lisaks koolitu-sele individuaalseid konsultatsioone nii koo-litusest osavõtjatele kui ka noortegruppidele, et võimalikult palju toetada projektis osalejaid ning nende spetsiifilisi vajadusi ja huvisid.

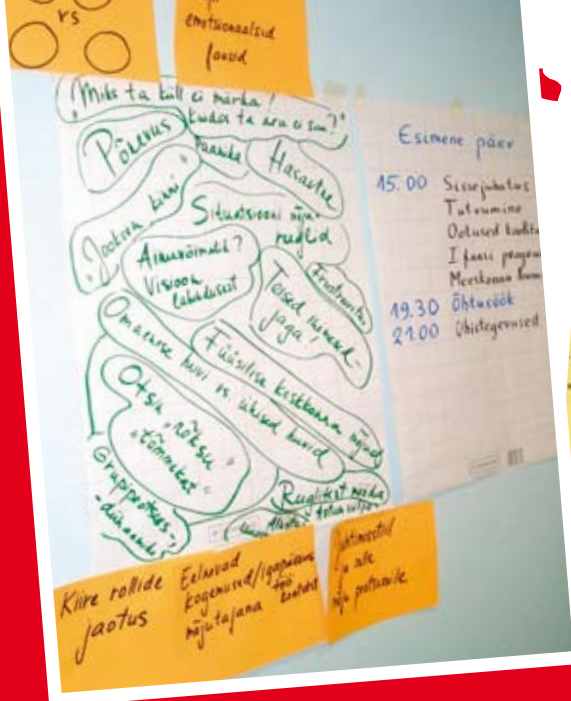
Olles kogunud kokku Eesti erinevatest vang-latest laekunud soovivaldused koolituses osalemiseks (veebruari-mai 2005); viinud läbi intervjuud koolitusel osalemisest huvitatud vanglate töötajatega ning tutvunud vanglate

tegelikkusega lühivisiitide toel (juuli 2005), pandi paika lõplik koolituse protsess.

Üldjoontes hõlmas koolitusprojekt järgmisi etappe:

1. Planeerimine, ettevalmistused (detsember 2004 – au-gust 2005)

See hõlmas koolituse idee, lähenemiste ja sisu for-muleerimist; kontaktide loomist ja infovahetust Jus-tiitsministeeriumi, vanglate ning nendega koostöös toimivate organisatsioonide esindajatega (näit. kinni-peetavatele suunatud formaalharidust pakkuvate koo-lidega; vanglates sotsiaalprogramme läbiviivate ühen-dustega), kohtumisi koolituste osalejatega jpm.

Esimesele koolitusele eelnevalt paluti osalejatel kodutööna kaardistada võimalikud projektis osalevad noored, jagada nendega infot eesootavast koolitusprojektist ning seeläbi tekkivast võimalusest noorteprojektiks.

Nii tugines koolituse ettevalmistus suuresti osalejate endi varasemate kogemuste ja töökeskkonna teadvus-
tamisele, samuti edasiseks projektitööks vajaduste ja võimaluste kaardistamisele.

2. Koolitused (august 2005 – juuni 2006)

Koolitustegevus hõlmas kolme põhietappi augustis 2005, jaanuaris ja juunis 2006 ning projektide lepingulisi küsimusi ja rahastust käsitlevat lühiseminari märtsis 2006.

Koolituse esimene etapp oli suunatud heade aluste loomisele pika-ajaliseks koostööks, sh grupidüna-

mika toetamisele. Lisaks käsitleti koolitusel programmi Euroopa Noored lähenemisi, sh mitte-formaalse õppimise põhitõdesid, toetamaks osalejate teadlikkust edasise projektitöö hariduslikest suundumustest. Esimese koolituse oluliseks osaks kujunes ka noorte kinnipeetavate vajaduste analüüs – alusena projekti-ideede arendamisele.

Koolituse teine etapp pühendati noorsootöö meetoditele ning vastavate oskuste arendamisele, samuti vanglates alanud projektitöö analüüsile.

Koolituse viimase etapi põhisisuks kujunes seniste projektiprotsesside analüüs.

Iga koolitusetapi lõppedes saadeti osalejatele kirjalik kokkuvõte, meenutamaks koolitusel käsitletut.

3. Projektitöö noortega kinnipidamisasutustes (alates augustist 2005)

Koolitus oli üles ehitatud selliselt, et juba võimalikult varakult toetaks vanglate töötajate koolitusel osalemist ka nende praktiline töö noortega programmi Euroopa Noored noorsooalgatusprojektide arendamisel. Vastavalt sellele, kuidas nimetatu osalevates vanglates käivitus, toimusid täiendavalt kohtumised ning koolitused noortegruppidele, et neilegi tutvustada projektijuhtimise põhitõdesid, programmi Euroopa Noored võimalusi või pakkuda tuge projektide kvaliteedile.

Pidades silmas programmi Euroopa Noored toimetamisõhikmõtteid, võib projektitöös seega omakorda eristada järgnevaid etappe:

1. Projektitaotluste esitamise, võttes arvesse programmi Euroopa Noored taotlustähtaegu 1. veebruar, 1. aprill, 1. juuni, 1. september, 1. november.

Kõnealuse koolitusprojekti tulemusena on käesoleva raamatu koostamise ajaks alguse saanud 9 noorsooalgatusprojekti ning 1 Euroopa Vabatahtliku Teenistuse projekt, lisaks on Eesti vanglate töötajad osalenud rahvusvahelisel koolitusel, õppevisiidil ja ühes rahvusvahelises noorsooinfoalases koostööprojekti tugimeetmete alaprogrammi raames. Lähemalt tuleb neist projektidest juttu koolitusprojekti tulemusi käsitlevas peatükis.

2. Projektide elluviimine

3. Projektide vahehindamine ja lõppanalüüs

Koolituse toel algatatud projektid on väga erinevad oma sisult ja kestuselt ning kõik neist ei ole käesoleva raamatu koostamise ajaks veel lõppenud. Toetamaks aga projektitegijate ettevalmistust projektide lõppfaasis, on järjepidevalt läbi terve koolitusprojekti käsitletud analüüsi tähtsust ja pakutud erinevaid lähenemisi projektide hindamiseks.

Toetamaks koolituse ladusat kulgemist kooskõlas osalejate poolt algselt ning protsessi käigus väljendatud ootustega,

- pakuti büroo poolt projektidele läbivalt individuaalset nõustamist ja tehti tööd noortegruppidega vanglates kohtumiste-koolituste vormis, et tagada projektide kõrge kvaliteet;
- kaasati koolitustesse täiendavaid eksperte ja koolitajaid, et pakkuda võimalikult mitmekülgset ettevalmistust uudeks projekтикogemuseks;
- pakuti võimalust tutvuda erinevate projektinäidetega nii Eestist kui välismaalt, mida võiks vanglakontekstis kasutada;
- korraldati programmi Euroopa Noored rahastust ja lepingulisi korraldusi käsitlev koolituspäev 22.03.2005;

- koostati kirjalik kokkuvõte iga koolitusetapi järel, mis saadeti koos osalejate kontaktidega kõikidele osalejatele, meenutamaks koolitusel käsitletut ja soodustamaks osalejate omavahelist suhtlemist.

Lisaks oli algselt kavas moodustada veebipõhine koolitusklubi, et projektiprotsessist koolituse vahepealsetel etappidel võimalikult head ülevaadet omada ja toetada osalejate virtuaalset info- ja kogemustevahetust. Võttes arvesse aga osalejate huvisid, soove ja töökonteksti eripära, ei osutunud see aga lõpuks vajalikuks.

Osalejad ja nende töö noortega kinnipidamisasutustes

Et koolituse eesmärgiks oli toetada vanglates noortega töötavate spetsialistide noorsootööalast pädevust, on loomulik, et koolituse kujundamisel võeti maksimaalselt arvesse koolitusel osalemiseks huvi avaldanud inimeste vajadusi ja soove ning kinnipidamisasutuste tegelikkust.

Algselt oli Euroopa Noored Eesti büroo seadnud eesmärgiks kaasata koolitusse igast kinnipidamisasutusest 2–3-inimeseline meeskond, kuhu kuulusid näiteks sotsiaaltöötaja ja psühholoog, miks mitte ka mõni vanglas tegutsev vabatahtlik või juhtkonna esindaja.

Vanglatele saadetud koolitust tutvustavas kirjas (vt lisa nr.6) ärgitati meeskonda kaasama lisaks kinnipidamisasutuse töötajatele ka asutuse partneriks olevate MTÜ-de või õppeasutuse esindajaid, tagamaks projektidele laiaulatuslikku tuge. Nii arvestati osalejate orienteeruvaks koguarvuks maksimaalselt 20 inimest.

Olles aga tutvustanud koolituse ideed Justiitsministeeriumi poolt vanglate haridustöötajatele 2004. aasta detsembri korraldatud infoseminaridel ning saatnud seejärel 2005. aasta jaanuaris kirjalikud pöördumised kõikide Eestis toona tegutsenud vanglate direktoritele, ilmnes tagasidest vajadus võtta arvesse kinnipidamisasutuste individuaalseid eripärasid.

Nii võeti osalejate lõplikus valikus arvesse nii asutuse võimalusi oma töötajate koolitusele saatmiseks kui asutuse hinnangut sellele, kui võimalikuks üldse peetakse edasist noorteprojekti vanglas. Juba alguses selgus nimelt, et kinnipidamisasutused näevad võimalusi noorsootöök ja noorteprojektideks väga erinevalt, sõltuvalt näiteks vangla

suunitlusest ning kinnipeetavate arvust, sihtgrupi eripärast ning vangla sotsiaal-haridusliku suunitlusega töö hetke seisust. Siiski otsustati kaasata kõik huvi avaldanud asutused: Murru, Pärnu, Tallinna, Tartu ja Viljandi Vangla ning nende koostööpartnerid (toonaste nimedega) Rummu Erikoolist ja Tallinna Kutsekoolist nr. 5.

Erinevate ametikohtade töö sisu

Koolitusel osalemisest huvitunute näol oli tegu mitmekesise grupiga, kaasates väga erinevaid ametikohti. Töötajad ise on oma töö sisu kirjeldanud järgmiselt (kui ühelt ametikohalt oli koolitusgrupis esindatud mitu inimest, on siinkohal välja toodud erinevate inimeste vastused):

- huvijuht:

„KINNIPÉETAVATE HUVITÖÖ PLANEERIMINE JA KORRALDAMINE; RÜHMATÖÖ, MEELELAHUTUSÜRITUSED, SPORDITURNIIRID, RINGITÖÖ”

„NOORKINNIPÉETAVATE VABA AJA SISUSTAMINE”

- sotsiaalpedagoog, sotsiaaltöötaja:

„TEGEVUSTE PLANEERIMINE, ORGANISEERIMINE JA JUHTIMINE PSÜÜHIKA- JA KÄITUMISHÄIRETEGA NOORTE OSAS. NOORTE MOTIVATSIOONI TÕSTMINE LÄBI HUVIDE LAIENDAMISE, GRUPITÖÖDE JUHTIMINE, KORREKTSIOONILINE TEGEVUS”

„SOTSIAALNÕUSTAMINE, GRUPITÖÖD, MOTIVEERIV INTERVJUEERIMINE”

„OLEN SUUNANUD NEID HARIDUSE OMANDAMIST JÄTKAMA, VÕTMA OSA NÄITERINGI TÖÖST JNE. OMAETTE TÖÖLÕIK ON REGULAARNE TEGEVUS NN TÄNAVALASTEGA, KES ON KOOLIS KÄINUD VAID MÖNE AASTA JA EI OSKA EI LUGEDA EGA KIRJUTADA. NENDELE ÕPETAN ARVUTAMIST, LUGEMIST, KELLA TUNDMIST, KIRJATÄHTEDE TUNDMIST JA KIRJUTAMIST NING TEISI TAVAEELUS VAJAMINEVAID ELEMENTAARSEID OSKUSI. SUUR ON VENEKEELSETE HUVI EESTI KEELE ÕPPIMISE VASTU – NII TEGELEEN KA EESTI KEELE ÕPETAMISEGA ALGAJATELE”

- psühholoog:

„INDIVIDUAALNÕUSTAMINE JA RÜHMATÖÖ”

- hariduskorraldaja:

„ÜLD-JA KUTSEHARIDUSE OMANDAMISE JA RES-OTSIALISEERIMISPROTSESSI SOODUSTAMINE”

„NOORTE KINNIPEETAVATE MOTIVEERIMINE OMA HARIDUSTEE JÄTKAMISEKS. ERINEVATE KOOLITUSVÕIMALUSTE OTSIMINE, PROJEKTIDE KIRJUTAMINE JA TEOSTAMINE (KA MITTE-FORMAALNE HARIDUS)”

- õpetaja, õppealajuhataja

„PEALE ÕPPEALAJUHATAJA OTSESTE TÖÖÜLES-ANNETE ÕPETAN EESTI KEELT JA KIRJANDUST NOORTELE ALATES 18-ELUAASTAST. KIRJANDUSE TUNNI KÕRVAL ON HUVILISTEST TEKKINUD NÄITERING”

„EESTI KEELE JA KIRJANDUSE TUNNID NII PÕHIKOO LIS KUI GÜMNAASIUMIS. EESTI KEEL VÕORKEELENA. KIRJANDUSKLUBI KÜLG JUHENDAMINE (LUULEKAVAD, LAVASTUSED, KOHTUMISED KÜLALISTEGA VÄLJASPOOL VANGLAT, KULTUUR-EETILISED VESTLUSED)”

- vangistusosakonna peaspetsialist:

„OSA MINU TEGEVUSTEST ON KINNIPEETAVATE ISIKUTE PÄEVAKORRALISTE KÜSIMUSTEGA TEGELEMINE NAGU VÄLJASÕIDULE VÕI PIKA-AJALISTELE KOKKUSAAMISTELE LUBAMINE; TAUSTAUURINGUD JA DOKUMENTIDE ETTEVALMISTAMINE, KINNIPEETAVATE OLMEPROBLEEMIDE LAHENDAMINE JMS”

Koolitusgrupis toimus aga protsessi vältel ka mitmeid muudatusi. Koolituse esimest etappi alustas 13 inimest, koolituse viimases etapis osales 10, kusjuures neist 2 liitus koolitusse alles viimaseks etapiks, kuna olid oma asutuses saanud mõne koolituses osaleva kolleegi poolt projekti kaasatud. Nii läbis koolituse kõik kolm etappi, st protsessi algusest lõpuni kokku 7 inimest.

Ehkki tavapäraselt on programmi Euroopa Noored oluliseks põhimõtteks läbiv osalus, tuli sedakorda protsessi pika-ajalisust silmas pidades teha mõõndusi ning kohandada koolitust (sh toetada grupidünaamikat) vastavalt esilekerkinud muudatustele. Osalejate koolitusest kõrval jäämise tingis näiteks töökoha vahetus või isikliku elu muudatus (lapsehoolduspuhkusele suundumine). Ühe asutuse puhul ilmnesisid raskused projekti teostamiseks ja koolitusel osalemise jätkamiseks seoses vangla likvideerimise algatamisega.

Koolitusprojekti osalejate nimekiri on toodud lisas.

Nagu eelmises peatükis koolituse protsessi kirjelduses mainitud, külastati peale esmast osalejate valikut kõiki projektis osalevaid vanglaid. Külastuste käigus kohtuti koolitusel osalejatega (mõnedes kohtades ka noortega), et lähemalt tutvuda kohapealsete tingimustega ning selgitada välja võimalused, huvid ja ideed noorteprojektide algatamiseks.

Olulisemad väljakutsed töös noorte kinnipeetavatega

Kaardistamaks võimalikke takistusi noorteprojektidele vanglas, aga ka täpsustamaks, millistele projekti planeerimise aspektidele projektijuhtimise koolituses enam tähelepanu pöörata, uuriti osalejatelt ka seda, milliste raskustega on nad noortega töötades kokku puutunud. Järgnevalt mõningad vastused:

„PALJUDE NOORTE ÕPIMOTIVATSIOON ON MADAL NING NEIL PUUDUB ETTEKUJUTUS TÖÖTURUL TOIMUVAST. SAMUTI ON PUUDULIKUD ELEMENTAARSED OSKUSED JA TEADMISED. KA ON NEIL VANGLAS VÄHE VÕIMALUSI ENDA AEGA KASULIKULT SISUSTADA JA ENNAST ARENDADA”

„NOORED KINNIFEETAVAD ON ENAMASTI VÄGA MADALA ENESEHINNANGU. SEoses õppimisega PUUDUB IGASUGUNE EDUELAMUS. LISANDUB KEHV MÄLU JA MUUD KAHJUSTUSED, MIS ON TEKKINUD VARASES LAPSEPÕLVES TOKSILISTE AINETE NUUSUTAMISE TULEMUSENA. ENAMUS SELLISTEST NOORTEST KINNIFEETAVATEST ON NÄRVLILISED EGA SUUDA KESKENDUDA. PUUDUVAD IGASUGUSE EESMÄRGID ELUS TOIMETULEMISEKS. TIHTI POLEGI, Kuhu PEALE VABANEMIST ELAMA MINNA. PEALE VANGLAT POLE NOORTEL KUSKILT NÕU EGA TOETUST KÜSIMA MINNA. VANGLAS TEHTAV HOOLKANDETÖÖ PEAKS JÄTKUMA KA PEALE VABANEMIST”

„PÄRITOLUPEREKONNA PROBLEEMID (LAHUTATUD VANEMAD, ALKOHOLISM PEREKONNAS, LASTEKODUS ELAMINE, ÜHE VANEMAGA KASVAMINE (ENAMASTI ILMA ISATA), NARKOMAANIA, ANTISOTSIAALNE KÄITUMINE, HÜPERAKTIIVSUS, PSÜÜHILISED PROBLEEMID, MADAL HARIDUSTASE JNE”

„PROBLEEMIKS ON IGASUGUSE HUVI PUUDUS”

„PEAMISEKS RASKUSEKS JA SAMAS KA VÄLJAKUTSEKS ON KINNIFEETAVATE ISIKUTE VEENDUMUSTE MUUTMINE ÕIGUSKUULEKA ELU SUHTES, SAMAS KA ERINEVATE SITUATSIOONIDE KOHTA TÕE VÄLJA SELGITAMINE”

„NOORTEL EI OLE JÄRJEPIDEVUST, PUUDUB ENESEREGULATSIOONI MEHHAANISM”

„MADAL MOTIVATSIOON, VÄHESED HUVID, VÄHENE KOOSTEGEVUS NOORTE JA TÄISKASVANUTE VAHEL, EELARVAMUSTE DOMINEERIMINE ERIVAJADUSTEGA NOORTE OSAS”.

„HIRM TULEVIKU-TOIMETULEKU EES”

Nii on ilmne, et töö noorte kinnipeetavatega on väljakutseterohke ning eeldab noori toetavalt töötajalt teadlikkust ja paindlikku suhtumist sihtgrupi eripärasse. Et töötajad töid oma vastustes korduvalt esile just noorte motivatsiooniga seonduvat, mis kahtlemata ongi üks olulisemaid aspekte nii noorte esmasel kaasamisel kui osaluses protsessi läbivalt, uuriti võimalike motivatsioonitegurite kaardistamisel töötajatelt muuhulgas noorte huvide kohta.

Noorte huvid töötajate pilgu läbi

„HUVI PAKUVAD ISETEGEVUS (NÄITERING JNE), KÄELISED TEGEVUSED, SPORT. MUULASTE SEAS ON SUUR HUVI EESTI KEELE ÕPPIMISE VASTU”

„PALJUD KINNIPETAVAD ON HUVITATUD ARVUTIKURSUSTEST, KUNSTIGA TEGELEMISEST, SPORDI JA KULTUURIÜRITUSTEST. SAMUTI VABANEMISEKS ETTEVALMISTAMISEGA SEOTUD TEGEVUSTEST”

„ISIKLIKUST KOGEMUSEST LÄHTUVALT ARVAN, ET SUURT HUVI PAKUB MUUSIKARINGIS OSALEMINE, LISAKS MUUD HUVIALARINGID (KLAASVITRAAZ, NÄITE-, KUNSTIRING, ARVUTIKURSUSED)”

„SPORT, SEIKLUS...”

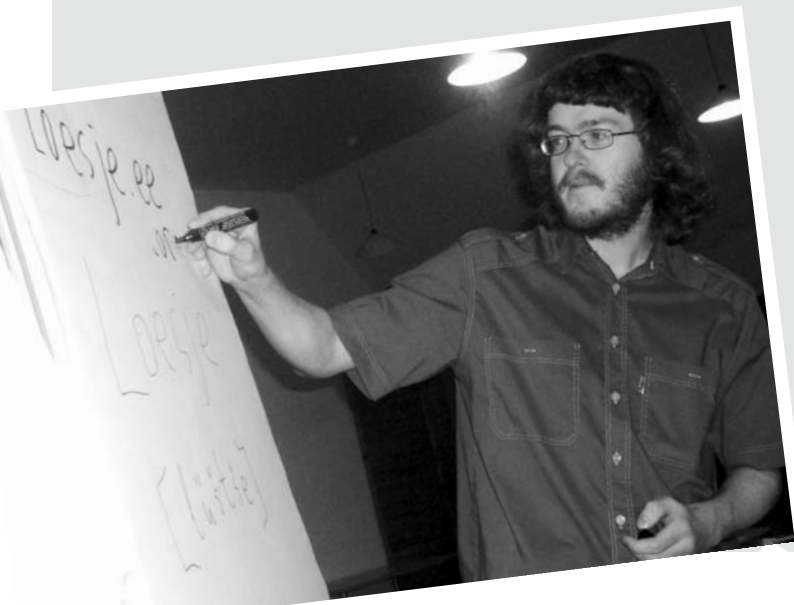
Eeltoodu põhjal ei saa seega küll kuidagi väita, et kinnipeetavate huvid erineksid üldiselt noorte seas atraktiivseks peetud valdkondadest. Samas on ilmne, et noortel kinnipeetavatel on oluliselt vähem võimalusi kinnipidamisasutuse tingimustes oma huvialadega tegelemiseks, paljudel puuduvad järjepidevuseks ning omapoolseks algatuseks ka varasemad kogemused ja harjumus.

Koolitajad ja nende pädevused

Koolituse üldeesmärgist, osalejate poolt väljendatud ootustest ja vajadustest lähtuvalt tõusid koolituse välja-töötamisel ja elluviimisel keskmesse noorsootöös asetleidva mitte-formaalse õppimisega seonduvad pädevused. Samuti erivajadustega ja vähemate võimalustega noorte, sh noorte kinnipeetavate kaasamise spetsiifikat puudutav. Et koolituse eesmärgiks oli pakkuda osalejatele praktilise töö tõhustamiseks uusi võimalusi läbi programmi Euroopa Noored, oli olulisel kohal ka programmalane teadlikkus ja kogemus.

Koolituse kontseptsiooni töötasid välja ning koolituse peamised läbiviijad olid käesoleva raporti autorid:

Ülly Enn on töötanud programmi Euroopa Noored Eesti büroos selle loomisest alates 1997. aastal, olles tegev nii projektide nõustajana kui koolitustes programmi Euroopa Noored kõikides alaprogrammides. Uskudes, et programm Euroopa Noored võib olla väärtuslikuks vahendiks noorte mitte-formaalse õppimise toetamisel, on oluliseks osaks tema tööst olnud noorsootöö hariduslike väärtuste laiema teadvustatuse tagamine Eestis. Nii on Ülly olnud seotud nii Eesti noorsootöö seaduse ja kontseptsiooni kui noorsootöötaja kutsestandardi väljatöötamisega, tegutsenud lektorina ja erialaste artiklite autorina. Sotsiaaltöö magistrina on tema erilise tähelepanu alla kuulunud just erinoorsootöö valdkond ning see, kuidas toetada riskikäitumise ja/või õigusrikkumise toime pannud noorte osalusvõimalusi.

Elina Kivinukk on Euroopa Noored Eesti büroo vabakutseline koolitaja programmi Euroopa Noored kõikide ala-programmide raames alates 2003. aastast. Ta on lõpetanud Tallinna Pedagoogikaülikooli psühholoogia eriala, mis pakkus praktikavõimalust nii Eesti vanglate kontekstis kui koolitajana. Tal on praktilise noorsootöö kogemus, töötades mitmeid aastaid noortekeskuses ja noorsootöö tugihingus. Samuti on ta kogenud väljakutseid erinevate projektide elluviimisel, nagu näiteks koolitusprojekt gümnasiumi õpetajatele ja õpilastele „Olen OK!” ning noorsootööprojekt Haapsalus, mille eesmärgiks oli luua noortekeskus, noorsootööd toetav mittetulundusühing ja vabatahtlike noorsootöötajate võrgustik. Ta on aidanud läbi viia vanglast vabanenute tugiisikute koolitusi, mis kaasis erinevaid eksperte Eesti vanglate süsteemist, samuti pakkus võimalusi kinnipeetavatega kohtumiseks.

Koolituse teises etapis kaasati teatud meetodite tutvustamisel külaliskoolitajatena:

- **Valeri Koort ja Priit Kallakas** organisatsioonist Loesje-Eesti, kes viisid läbi töötoa loovkirjutamisest;
- **Lemme Haldre** Tartu Laste Tugikeskusest, kes käsitles noorte õigusrikkujate psüühilisi probleeme ja toimetuleku toetamise võimalusi gruppitööde kaudu;
- **Piret Soosaar, Kadi Jaanisoo ja Mari-Liis Velberg** VAT Teatri Foorum-grupist, kes tutvustasid foorum-teatri võimalusi tööks riskinoortega.

Seega viisid Ülly Enn ja Elina Kivinukk läbi suurema osa koolitustegevustest ning külaliskoolitajaid kaasati spetsii-

filise meetodi asjatundjate ja praktikutena vaid teises koolituse etapis. Tagasiivaatavalt võib öelda, et see mõjutas koolitusprotsessi positiivselt, sest koolituse vältel kujunesid usalduslikud suhted osalejate ja kahe põhikoolitaja vahel, mis aitas kaasa hea koolitusõhkkonna tekkele, aga ka koostööle etappide vahel.

Täiendavaid spetsialiste kaasati ka kinnipidamisasutustes noorteseminaride ja infopäevade läbiviimisel. Noorsooalgatusprojektide osas on aidanud noorte teadlikkust tõsta programmi Euroopa Noored alaprogrammi 3 konsultandid **Terje Henk ja Hannes Lents**, meeskonnatööoskuste arendamisele suunatud töötoa korraldamises osales **Andrus Albi**, programmi Euroopa Noored vabakutseline koolitaja.

Koolitusprotsess

1. Esmapilk kinnipidamisasutuste maailma... Koolituse ettevalmistustest

Olulise osa koolituse ettevalmistusest moodustasid külastused nendesse kinnipidamisasutustesse, kes olid avaldanud soovi koolitusprojektis osalemiseks. Kohtumiste eesmärgiks oli tutvuda kohapealsete tingimustega – millised on kinnipidamisasutuse ja koolitusele kandideerivate töötajate varasemad projektikogemused; millistel tingimustel on võimalik vanglas noorteprojekte algatada; kas osajatel on juba olemas konkreetsem idee projektiks – ning ootustega saabuva koolituse suhtes. Samuti tutvustati lähemalt programmi Euroopa Noored võimalusi.

Külastuse eel valmistati ette järgnev küsimustik, mis oli üldjoontes aluseks vestlustele kõikides vanglates:

- 15–25-aastased noored Teie asutuses: kui palju noori on, kui pikalt nad keskmiselt siin viibivad, kuidas te neid iseloomustaksite?
- Millise enesearendusliku ja vaba aja tegevusega on võimalik noortel siin tegeleda?
- Kas ja milliseid projekte/tegevusi/üritusi on juba toimunud?
- Kes on Teie koostööpartnerid (vangla-siseselt, väljast-poolt)?
- Milles täpselt seisneb Teie töö noortega siin asutuses? Kas Te olete varem olnud seotud mõne noorteprojektiga (nii vanglas kui muidu)?
- Milline tegevus (hetkel ei pruugi üldse lähtuda programmi Euroopa Noored võimalustest) võiks noortega/noorte poolt kõne alla tulla Teie toel, Teie vanglas?
- Kes on need noored, keda näete potentsiaalse projekti osalejate-algatajatena? Kas Teil on juba mõttes konkreetsed inimesed?
- Mis Teid ennast huvitab, kas on tööalaselt midagi sellist, mis Teid võiks huvitada, aga mida pole siiani mingil põhjusel õnnestunud teostada?
- Kuidas käib vanglas ühe noorteprojekti algatamine, sh
 - o kelle loal,
 - o millal oleks noortel realselt aega/võimalust projekti ettevalmistuste ja tegevustega tegeleda (mitmel päeval nädalas, millistel kella-aegadel),

- o kuidas on reguleeritud noorte omavaheline suhtlemine jms.

- Millised on Teie eelnevad koolituskogemused? Olete hiljuti osalenud mõnel koolitusel? Millisel?
- Olles nüüd veelkord lähemalt süvenenud planeeritava koolituse kontseptsiooni ja tuginedes meie tänasele vestlusele, on Teil tekkinud ettepanekuid, mõtteid, mida veel koolitusse lisama peaks?

Tagasivaatavalt võib väita, et külastustest ja küsimustest oli väga palju abi, saamaks paremat aimu vanglatöö reaalsusest, aga ka ühtlustamaks arusaama erinevaid kinnipidamisasutusi silmas pidades. Külastuste käigus selgus, et erinevate vanglate lähenemised tööks noortega ja võimalused projektide algatamiseks on üsna erinevad ning seejuures on määravaks eeskätt kinnipeetavate elutingimused ja töötajate ajalised võimalused uute algatuste toetamiseks, kuna mitmel pool toimivad juba projektid Justiitsministeeriumi või erinevate fondide toel.

Samuti löid külastused hea võimaluse saada enam tuttavaks koolitusel osalejatega, nende senise tegevuse ning ootustega. Hea meel oli näha töötajate optimismi ja kõrget motivatsiooni algatada oma töös midagi uuenduslikku, mille toel võiks kinnipidamisasutuses elu mitmekesiseks muuta ning kinnipeetavate elukvaliteeti tõsta.

Järgnevalt on välja toodud olulisim, mis vestluste ja külastuste käigus kõlama jäi.

Noortest kinnipeetavatest töötajate pilgu läbi:

- vanglates on suur kinnipeetavate liikuvus: palju on neid, kellega töö jääb väga lühiajaliseks – noored kasvabanevad või viiakse üle teistesse kinnipidamisasutustesse;
- tegevuste planeerimisel ja läbiviimisel tuleb tähelepanu pöörata kinnipeetavate omavahelisele sobivusele ja läbikäimisele, julgeolekuaspektidele;
- noorte huvi erinevate valdkondade vastu on suur – kinnipeetavad avaldavad suurt huvi õppida ja ennast arendada – samas püsivus väike;
- suur osa kinnipeetavatest on vähemusrahvustest, sageli heidavad nad ka ette, et muulaste küsimusi käsitletakse vanglates vähe;
- laialt levinud suhtumine, et elatakse nõ üks päev korraga ja et küll kõik ise korda läheb (vastandina sihipärasele tegutsemisele oma pika-ajaliste eesmärkide suunas).

Tegevused, mida kinnipidamisasutustes juba läbi viiakse:

- Loomingulised tegevused, näiteks kirjandusklubi, teatriring, käsitööring, joonistamine, muusikaring (1–2 inimest käivad korraga harjutamas), muusikateraapia, malering (kinnipeetavate enda initsiatiivil);
- resotsialiseerimisprotsessi toetavad tegevused, näiteks projekt „Vanglast vabaks“, mille raames on kinnipeetavad kohtunud spetsialistidega tööhõiveametist, pensioniametist, kohaliku omavalitsuse sotsiaalosakonnast, kriminaalhooldusest. Toimunud on pereprojektid, mille raames valmistatakse ette peatselt vabanevaid kinnipeetavaid ja nende peresid muutustega toimetu-

lemiseks, sh vestlusringid ja väljasõidud (näit. Soomale vanematega); tööhõivealase teadlikkuse tõstmiseks infotunnid, autojuhilubade kursused;

- sotsiaalseid oskusi arendavad tegevused – diskussiooni- ja teemaringid, kodanikuõpetuse kursus; töö lapsevanematega (näit. isa ja poja suhted); vihahajutamise grupitööd; kontsertide külastamine Viljandi Kultuuriakadeemias;
- sportlikku väljakutset ja meeskonnatööoskuste arendamise võimalusi pakkuvad tegevused, sh langevarjuhüpped, ronimisüritused, ellujäämiskursused;
- AIDS- ja HIV-alane teadlikkus ja ennetus, eriti MTÜ Convictus poolt läbiviidud tegevused.

Väljakutsetena toodi välja näiteks järgmisi asjaolusid:

- Kinnipidamisasutuse siseselt näevad erinevad osakonnad/vanglaametnikud tööd kinnipeetavatega erinevalt, mis väljendub ka igapäevases töös, suhtumises kinnipeetavate vaba-aja-tegevustesse, sh projektivõimalustesse;
- ruumipuudus täiendavate tegevuste läbiviimiseks;
- palju reegleid ja bürokraatiat, mis sageli pärsib ka kinnipeetavate initsiatiivi;
- töötajad on väga hõivatud ning kardavad ajapuudust, et uusi tegevusi algatada;
- vangla põhitööga kõrvutades kujutavad Euroopa Noored noorteprojektid endast nõ lisategevusi, mille käivitamine eeldab inimesi, kel on võimalik projektitegevusele pühenduda. Ajapuudusest tingituna näevad kinnipidamisasutuste töötajad end projektides pigem koordinaatorite ja administreeriva poolena; tegevusi võiksid koos kinnipeetavatega läbi viia vabatahtlikud;
- projektijuhtimise ametlike protseduuridega seonduv nõ paberiasjaajamine on vastumeelne.

Töötajate ootused koolitusele:

- arvestades ajapuudust igapäevase töö kontekstis, võiks koolituse ajal võimaldada aega tööks projekti-ideega;
- teemade osas: ajajuhtimine, meetodid töös noortega, projektijuhtimine, grupitöö juhtimine, projekti analüüs ja tagasisidestamine, kogemused-näited teistest riikidest;

- võiks kaasata osalejateringi ka kinnipidamisasutuse julgeolekuosakonna töötajaid, et vanglasisene kommunikatsioon oleks hiljem projekti käigus hõlpsam;
- võimaldada rühmatöid jt aktiivse õppimise vorme koolituse käigus

Eelnimetatust koos ankeetidest selgunud vajadustega kujuneski täiskasvanukoolituse eripärasid arvestavalt lähtetus koolituse olulisimateks põhimõteteks:

- kasutada koolituse aega maksimaalselt kasulikult ka osalejate konkreetsete projekti-ideedega seonduvalt. Nii oli koolituse igas etapis olulisel kohal töö oma projektigrupiga, -ideega, et säästa maksimaalselt igapäevatööd;
- tugineda mitte-formaalse õppimise lähenemistele, arvestades samas, et kinnipidamisasutuste töötajatele võivad sellised lähenemised olla uudsed ning nii tuli koolituse erinevates etappides pühendada aega ka osalejate sellealase teadlikkuse tõstmiseks (põhimõisted ja –kontseptsioonid esimeses faasis, mitte-formaalse õppimise ja meetoditega seonduva teadvustamine teises faasis jne);
- maksimaalne integratsioon koolitusel käsitletud teemade vahel – iga koolituse osa täitis mitmeid nii otseid kui kaudseid eesmärke; nt anti osalejatele ülesanne kavandada õhtune vabaajategevus projekti juhtimise põhimõtetele tuginevalt, koolituse erinevate etappide meetodite valikul püüti maksimaalselt kasutada ja aidata osajatel teadvustada, mida nad saaksid kasutada oma töös noortega jpm.

2. Koolituste läbiviimine

Koolitusprojekt hõlmas kokku kolme (2–3-päevast) põhi-etappi ning ühepäevast lepingulisi ja rahastamisküsimusi puudutavat seminari ajavahemikul august 2005 kuni juuni 2006. Järgnevalt on toodud kõikide koolitusetappide programmiülevaated.

2.1. Koolituse esimene etapp

Toimumisaeg: 17. – 19. august 2005

Toimumiskoht: hotell „Peoleo” Tallinnas

Koolitajad: Üllly Enn, Elina Kivinukk

Käsitletud teemad:

- Tutvumine ja meeskonna loomine
- Tutvumine programmiga Euroopa Noored:
 - programmi väärtused ja eesmärgid – noorte osalus, mitte-formaalne õppimine...
 - võimalused ehk alaprogrammid ja tugitegevused
- Töö oma projekti-ideega: vajaduste analüüs, projekti teema ja idee väljatöötamine
- Seniseid näiteid projektidest: projektid noorte kinnipeetavatega väljaspool Eestit, samuti kohalikud projektid/tegevused, mida on võimalik vanglates noortega läbi viia.

Koolituse programmi ülevaade ja kahe sessiooni näited on toodud lisas.

Kokkuvõtteks võib koolituse esimese etapi kohta öelda, et saavutati hea grupidunne ning vahetu koolitusõhkkond. Siisulises plaanis tekkis osalejatel küll hea üldarusaam programmi Euroopa Noored ideelistest suundumustest, vajaka

jäi aga praktilistest näidetest programmi raames noorte kinnipeetavatega elluviidud projektidest või üldse noorsootööst vanglates. Ehkki mõningaid näiteid toodi, ei ole neid teema uudsuse tõttu aga paraku kuigi palju ka rahvusvaheliselt.

Vajaduste analüüsist ilmnes, et koolituse osalejad – noorte kinnipeetavatega töötavad inimesed – näevad noorteprojektides suurt potentsiaali kinnipeetavate arengule ning juba esimesse faasi saabuti mitmel juhul noortega esialgselt läbiräägitud ideega, mida täiendavalt arendama asuti.

Ehkki paljude osalejate jaoks kujutas sedalaadi mitte-formaalse õppimise keskkond endast uudset koolituskogemust, leidsid koolituse üldine lähenemine ja kasutatud meetodid väga positiivse vastukaja. Näiteks küsimusele „Kas esimene koolitusfaas vastas ootustele” vastati järgnevalt:

„ÜLE OOTUSTE HEA. ÕHKKOND TURVALINE, GRUPP SÕBRALIK JA TOETAV. NEEDE ON EELDUSED HEAKS KOOLITUSEKS. KOOLITAJATE POOLT OLI KÕIK SUUREPÄRASELT ETTEVALMISTATUD JA LÄBI VIIDUD. ISE KOOLI ESINDAJANA LOOTSIN KINNITUST KOOSTÖÖ VÕIMALIKKUSELE VANGLAGA. SELLE SAINGI. AITÄH KOLLEEGIDELE!”

„JAH! HUVITAV. ÜLLATAV. UUSI TEADMISI. TOETUST SAMA TÖÖ TEGIJAILT. KOOLITAJATE PROFESSIONAALSUS JA KOGU ÜRITUSE INNOVATIIVSUS”

„PARIM KOOLITUS, KUS OLEN OSALENUD, TÕSISELT”

Küsimuse „Mida loete enda jaoks selle koolituse osalemise suurimaks väärtuseks” vastused toovad esile nii osalejate poolt väärtustatud uusi teadmisi, oskusi (näit. meetoditega seondvalt) kui isikliku motivatsiooni tõusu:

„SAIN PALJU TEADMISI (MITTE-FORMAALSEST ÕPPIMISEST, EUROOPA NOORED) JA KA KOGEMUSI VAHETADA; SELGITADA KOOLI (FORMAALHARIDUSE) ROLLI MITTE-FORMAALSE ÕPPIMISE KÕRVAL, TEKITAMAKS TOETUST JA VASTASTIKUST POSITIIVSET MÕJU ÕPPIJATE ARENDAMISEL”

„SAAB EDUKALT KASUTADA KA NOORTE PUHUL” (MEETODITE KOHTA)

„SAIN UUT LÄHENEMIST ASJADELE. ERINEVAID VÕIMALUSI JA METOODIKAT KOOLITUSE (ÜLDSE KA MUUDE ETTEVÕTMISTE) LÄBIVIIMISEKS. KENA, ET NII PALJU ÜHES SUUNAS MÕTLEJAJD. TUNNETUSE, ET VÕIN VEEL JÄTKATA SAMAS VAIMUS”

„ET „LÖÖN KAASA”, TAHAN TEGUTSEDA. TAHAN „UUSI TUULI” VANGLASSE. SAIN ARU, ET MA POLE TÖÖKOORMA ALLA JÄÄNUD.”

„NÄGIN, KOGESIN SEDA, ET KUI HUVITAV VÕIB ÜKS KOOLITUS OLLA.”

Samas on ilmne, et mitte kõigile ei pruugi selline intensiivne mitte-formaalse õppimise keskkond sobida.

„EI JAKSA OLLA NII PALJU KOLLEKTIIVIS, VAJA VAHETADA KESKKONDA JA INIMESI, KELLEGA SUHTLED, ET JÄRGMISEKS PÄEVAKS TAASTUDA”

Küsimusele „Millest koolituse käigus puudust tundsite?” vastas mitu osalejat, et oleks soovinud enam näiteid konkreetsetest noorteprojektidest vanglates (ka teiste riikide kogemusi). Lisaks vastati:

„KAHJU, ET KOLLEEGE HARKU VANGLAST EI OLNUD”
„FÜÜSILISEST KOORMUSEST”

Viimast kommentaari arvestades planeeriti koolituse teises etapis foorumteatri ja grupitöö meetodite töötoad, kus koolitajatel paluti võimalusel pöörata rõhku ka osalejate füüsilisele liikumisele.

2.2. Koolituse teine etapp

Toimumisaeg: 18. – 20. jaanuar 2006

Toimumiskoht: hotell „Kantri” Tartus

Läbiviijad: Ülly Enn, Elina Kivinukk, Valeri Koort ja Priit Kallakas, Lemme Haldre, Piret Soosaar, Kadi Jaanisoo, Mari-Liis Velberg

Käsitletud teemad:

- Projektide vaheanalüüs ja edasine planeerimine
- Töö noortegrupiga projektis (grupitunne, motivatsioon, ülesannete jaotus, grupiprotsessid jmt)
- Meetodid noorsootöös
- Individuaalsed konsultatsioonid projektidele
- Koolituse vaheanalüüs

Koolituse programmi ülevaade on toodud lisas.

Kokkuvõtteks koolituse teise etapi kohta võib öelda, et enamis sisulisest osast keskendus sedakorda meetoditele, mida kasutada töös noortega. Seejuures tekitas kõige enam vaimustust foorumteatri töötuba, mis oli osalejate jaoks väga inspireeriv kogemus.

„FOORUMTEATER OLI VAHVA AVASTUS!”

Ka loovkirjutamise osas töid osalejad välja võimalusi, kuidas seda oma töös noortega rakendada.

„KUNA MEIE PROJEKT ON KÄIVITUNUD, TULIN II FAASI PIGEM PUHKAMA JA UUSI ASJU KOGEMA NING SAINGI SEDA – FOORUMTEATER, LOESJE.”

Kui kaks eelpooltoodud olid koolituse osalejate jaoks uued lähenemised, siis Lemme Haldre töötuba käsitles mitmeid tehnikaid ja grupitöid, mida osalejad enda sõnutsi ka varasemalt on oma töös kasutanud ning nii tekkis sellega seondult enim ka analüüsimomente sellest, mis on töös noorte kinnipeetavatega efektiivseks osutunud ja mis mitte.

„NOORTEGA TEGELEMISEKS ON LÕPUTULT HUVITAVAD MEETODEID JA NEID PEAKS ROHKEM KA FORMAALHARIDUSES KASUTAMA.”

Väärtuslikuks osutus ka koolituse viimasel päeval toimunud arutelu meetoditest noorsootöös – nimelt paluti osalejatel eelnevate päevade jooksul kogetu ja oma töökogemuste põhjal üldistada mis on üldse meetod, mis iseloomustab meetodeid noorsootöös, millest peaks meetodi valikul lähtuma jms.

„VÄGA HUVITAV DISKUSSIOON TEKKIS.”

Koolitus teise faasi huvitavaks kogemustevahetuseks kujunes ka erinevates vanglates alanud projektide (või nende ettevalmistuste) tutvustamine – kuulates kolleegide esitlusi senisest projektiprotsessist ning kuulates, et juba on esimesed taotlused ka heakskiidu leidnud, viitasid nii mõnedki osalejad, et said sellest taaskord tugevat innustust juurde. Motivatsiooni mõjutas oluliselt ka selleks ajaks juba hästi väljakujunenud meeskonnatunnetus.

„SUURIMAKS VÄÄRTUSEKS LOEN INimesi ENDA ÜMBER JA OLULINE OLI TOETUS GRUPILIIKMETE JA ÜLLY JA ELINA (KOOLITAJAD) POOLT.”

„TULI TEADMINE, KUI TOREDAD INimesed TEGELIKULT MEIE GRUPIS OSALEVAD...”

„ÕPPISIN JULGUST, SUURIM VÄÄRTUS SIIN ON MINU JAOKS TUTVUMINE ERINEVATE INimestega.”

„HEA GRUPP ON – ST MEIE!”

Koolituse teise etapi häirivaimaks teguriteks osutusid ilmastikuolud. Nimelt oli neil päevil väljas enam kui -25° C ja paraku oli ka elu- ja tööruumides kohati temperatuur talumatult külm. Nimetatu mõjutas kahtlemata ka koolitusgrupi osalust ja enesetunnet.

Erinevalt esimesest koolitusfaasist muutis koolitusprotsessi iseloomu seegi, et lisaks põhikoolitajatele kaasati erinevate töötubade/programmisessioonide läbiviimiseks täiendavaid inimesi, mis omakorda mõjutas grupidünaamikat. Ka töid osalejad välja, et sedakorda olid koolituspäevad eriti intensiivsed ja pikad.

2.3. Koolituse kolmas etapp

Toimumisaeg: 19. – 20. juuni 2006

Toimumiskoht: Saku mõis

Läbiviijad: Ülly Enn, Elina Kivinukk

Käsitletud teemad:

- projektide vaheanalüüs ja edasine planeerimine
- grupiprotsessid, grupijuhtimine
- koolitusprojekti analüüs ja lõpetamine

Koolituse programmi ülevaade on toodud lisas.

Koolituse kolmanda etapi eesmärgiks oli pakkuda osalejatele võimalust vaadata tagasi kogu koolitusprojektile ning selle tulemusena algatatud projektidele ja nende senisele kulgemisele – analüüsida, saada tagasisidet tehtud tööle kaasosalejatelt ja koolitajatelt ning saada teiste projektilugudest inspiratsiooni edasiseks tööks.

Tunnustamaks osalejate head tööd projektide senisel koordineerimisel, „tähistamaks“ koolituse lõpusirgele jõudmist ning võttes arvesse varasemate koolitusetappide kriitikat, oli kolmas etapp, võrreldes varasemate faasidega, kavandatud ka oluliselt vabama programmiga.

Koolituse kolmanda etapi lõpus uuriti osalejate tagasisidet nii selle koolituse etapi kui koolitusprojekti kui terviku kohta. Koolituse viimases etapis hinnati kõrgelt võimalust projektikogemusi põhjalikult analüüsida.

„POSITIIVNE ON SEE, ET ANTAKSE AEG ANALÜÜSIDA ENDA TEHTUT – IGAPÄEVASEBIMISTES NALJALT NIIMOODI AEGA VÕTTA EI SAA.“

„PROJEKTI ARUTLUS OLI VÄGA VAJALIK, SEST TIHTI EI NÄE OMA VIGU.“

Intensiivne süüvimine projektide kogemustesse ning osalejate individuaalsetesse nägemustesse tõi ka esile sügavalt isiklikke mõtteavaldusi oma rollist, rahulolust tööga jms. See ei olnud kindlasti ka ainus kord koolituse vältel kui ilmnes, et töö kinnipidamisasutuses on väga stressirohke, mistõttu töötajate motivatsioon ja nende järjepidev toetamine (supervisiooni, koolituste jms toel) on kindlasti üks kvaliteetse töö võtmeküsimusi.

2.4. Programmi Euroopa Noored lepinguliste küsimuste ja rahalise toetuse kasutamise infoseminar

Toimumisaeg: 22. märts 2006 kell 14.00–17.00

Toimumiskoht: Euroopa Noored Eesti büroo

Läbiviijad: Ülly Enn, Grete Pöldre (programmi raamatupidaja)

Käsitletud teemad:

- noorsoalgatusprojektide olulisimad sisulised ja formaalsed tingimused
- programmi Euroopa Noored lepingulised küsimused
- noorsoalgatusprojektide rahastamisreeglid

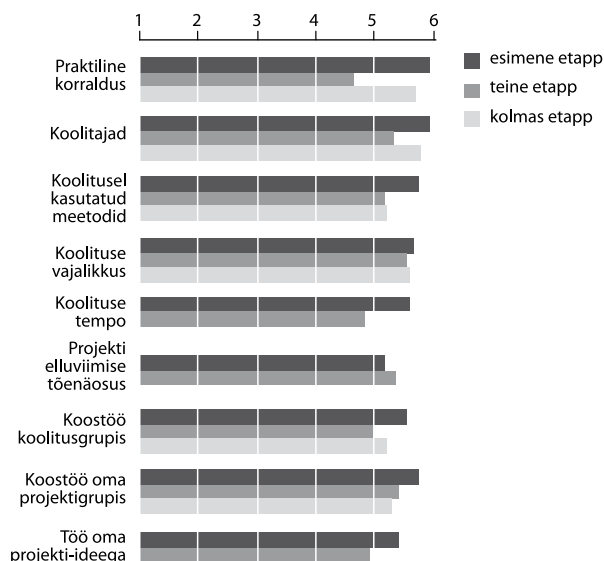
Kõnealune seminar sai ellu kutsutud tuginedes osalejate palvele, kuna projektide lepingulised ja rahalised küsimused esitasid osalejate sõnusti neile varasemate sellealaste kogemuste puudumisel tõsisemaid väljakutseid.

Erinevalt teistest koolitusetappidest oli kõnealune seminar vabatahtlik ning suunatud vaid neile, kes projektide nõ formaalsete küsimustega seotud, nii osalesidki mõnest vanglast lisaks projektiga seotud sisulistele töötajatele seminaril ka vangla raamatupidajad (Murru, Tartu).

Hinnangud koolitusprojektile kui tervikule

Iga koolitusetapi lõpus küsiti osalejatelt tagasisidet nii kirjalikult kui suuliselt, et hinnata koolituse edukust ning plaanerida järgmisi etappe ja etappidevahelisi tegevusi. Järgnevalt on toodud hinnangud kokkuvõtvalt graafikuna kõigi kolme etapi kohta.

Hinnangute keskmine võrdlus etappide kaupa

Osalejatelt küsiti hinnangut iga koolitusetapi järel järgmise asjaolude kohta: praktiline korraldus, koolitajad, koolitusel kasutatavad meetodid, koolituse vajalikkus, koolituse tempo, projekti elluviimise tõenäosus, koostöö koolitusgrupis, koostöö oma väikeses projektigrupis, töö oma projekti-ideega.

Mõnevõrra muudeti küsimustikku aga koolituse viimases etapis, kuna koolitusprojekti lõpusirgele jõudnuna, ei olnud enam vajalik uurida koolituse tempo, projekti elluviimise tõenäosuse ning oma projektiidee kallal töötamise kohta.

Kuivõrd hinnatavad asjaolud olid üldjoontes samad, on võimalik ka koolitusetappide kaupa hinnanguid võrrelda. Järgnevalt mõned kommentaarid tähenduslikest muutustest etappide lõikes:

- **esimeses etapis kasutatud meetodid** – põhjus, miks esimeses etapis said kasutatud meetodid mõnevõrra kõrgema hinnangu kui järgmistes, võib seisneda lähenemise uudsuses; võimalik, et mõned osalejad puutusid mitte-formaalse lähenemisega koolitusel kokku esmakordselt.
- **teise etapi praktiline korraldus** – teises etapis jaanuarikuus juhtus olema ekstreemselt külm ilm, milleks ka toimumiskohaks valitud hotell ei olnud paraku sobivalt ettevalmistunud.
- **teise etapi koolitajad** – nagu varem mainitud, oli teine etapp pühendatud meetodite teemale ning erinevaid meetodeid oli palutud läbi viima erinevad külaliskõrgetõed. Kõik kutsututest olid vaieldamatult oma ala eksperdid, kes on kas kinnipeetavatega töötanud või on nende meetod sobiv selleks, seega olid külaliskoolitajate kutsumise kriteeriumiks pigem praktilised kogemused kui oskused seda meetodit tutvustava koolituse/töötoa läbiviimiseks. Nimetatu võis kahtlemata mõjutada osalejate hinnanguid, teisalt mõjutas inimeste vaheldumine kindlasti ka gruppitunnetust, seda eriti esimese koolitusetapiga võrreldes.

- **koostöö koolitusgrupis** läbis väikse languse teises etapis – võttes arvesse grupiprotsesse, on see väga loogiline asjade käik; samas toimus teises etapis ka koolitusprojekti vahehindamine, kus käsitleti põhjalikult grupiprotsesside mõju grupiliikmetele ja grupiliikmete individuaalset vastutust koolituse edu tagamisel.
- **koostöö oma väikses projektigrupis oma kolleegidega** sai etapp-etapilt järjest madalama hinnangu – mis võib olla seletatav teatud raskuste ja probleemolukordade ilmnemisega projektide elluviimisel. Samas ei olnud need hinnangud siiski valdavad.
- **koolituse vajalikkus** – on hea meel, et hoolimata erinevatest väiksematest kõikumistest hinnangutes, peeti koolitust jätkuvalt väga vajalikuks, kinnitades, et koolitusetappide ülesehitus toetas pidevalt projektide arengut.

Seega olid koolitusprojekti kui terviku kohta hinnangud ülipositiivsed.

„PALJU UUSI TEADMISI NII PROJEKTIKIRJUTAMISE KUI KA NOORSOOTÕÕ VALDKONNAST ÜLDSE. LISAKS SELLELE HEA NÄIDE, KUIDAS PIKAAJALIST KOOLITUST NII LÄBI VIIA, ET INIMESTEL OLEKS HUUVITAV NING KÕIK SOOVIKSID KA EDASPIDI HEA MEELEGA OSALEDA.”

„ESIMENE KOOLITUS, MILLEST ON VÄGA PALJU KASU OLNUD JA ON KA KONKREETSED TULEMUSED.”

„VALMIS PROJEKT, MIS ON SÜDAMELÄHDANE MULLE JA KINNIPETAVATELE ERITI OLULINE”

„SELLISEID ETTEVÕTMISI ON VÄGA VÄGA TARVIS, VÕIMALUSI JA VARIANTE KINNIPETAVATEGA KASULIKKU JA HUUVITAVAT TÕÕD TEHA ON NII PALJU!”

„SAIN KOGEMUSE, ET VAATAMATA RASKUSTELE ON KA VANGLAS NOORSOOLGATUSPROJEKTIDE TOIMUMINE VÕIMALIK.”

On meeldiv, et koolituse viimasel päeval oli grupi meelsus edasiste ühistegevuste osas väga tugev ning nii olid mitmed osalejad väljendanud ka oma ootusi ja ideid võimalike järeltegevuste osas.

„VÄÄRTUS ON SEEGI, ET EDASPIDI SAAB TEHA KOOSTÕÕD NING TULEVIKUPLAAN – ÜHISPROJEKT – OLEKS SUPER. ÅGA TEGIJAD VAJAVAD MOTIVATSIOONI (JUST AMETNIKUD)”

„VIIMANE OSA VÕIKS TOIMUDA SIIS KUI PROJEKTID ON LÄBI JA OLEKS VÕIMALIK TEHA ÜLEVADE (VIDEOD JA ARUTELUD, ANALÜÜS).”

„VÕIB-OLLA PEAKS KOOLITUS JA PROJEKTID LEIDMA LAIEMAT TUTVUSTAMIST KAS VÕI VANGLATE TEISTELE TÕÕTAJATELE (SOTSTÕÕTAJAD, VANGISTUS, JULGEOLEK, ADMINISTRATSIOON).”

Koolitusprojekti tulemustest

Ülevaade koolitusprojekti raames käivitatud projektidest Eesti kinnipidamisasutustes

Koolitusprojekti tulemusena on käesoleva kogumiku koostamise ajaks neljas Eesti kinnipidamisasutuses käivitunud:

- 9 noorsooalgatusprojekti. Programmi Euroopa Noored raames kujutab noorsooalgatus 15–25-aastaste noorte ettevõtmist selleks, et teisi noori kaasates käsitleda neile huvitavaid ja aktuaalseid teemasid, viia ellu erinevaid üritusi.*
- 1 Euroopa Vabatahtlik Teenistus, mis võimaldab 18–25-aastastel noortel elada mõnda aega (vähemate võimaluste noortega puhul alates 3-st nädalast) välismaal, aidates vabatahtlikuna tegutsedes kaasa mõne mittetulundusühingu tegevustele*

Lisaks on vanglate töötajad osalenud programmi Euroopa Noored tugitegevustes, rahvusvahelistel koolitustel. Näiteks osales Viljandi Vangla huvijuht-spetsialist 2006. aasta aprillikuus rahvusvahelisel Euroopa Komisjoni Ressursikeskuse SALTO-Inclusion poolt korraldatud koolitusel „No Offence” Belgias. Samuti on Viljandi Vangla ja Murru Vangla asunud koostööle Suurbritannia organisatsiooniga *Everything's Possible*, mille tulemusena osaleti rahvusvahelisel noorsootöötajate õppevisiidil Inglismaal mais 2006. aastal ning samade organisatsioonide koostöös on alguse saanud rahvusvaheline noorsooinfoprojekt*, mille eesmärgiks on koguda erinevate riikide parimaid näiteid noorte kaasamisest kinnipidamisasutustes.

Järgnevalt ülevaatlilikult vanglates käivitunud noorteprojektidest.

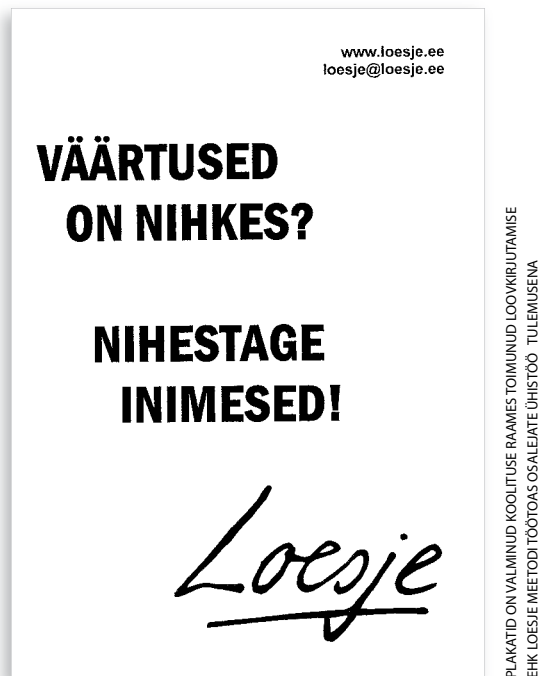
1. Noorsooalgatus Viljandi Vanglas „Peegeldus”

Projekti kestus: 01.12. 2005–01.11. 2006

Projekti tuumikgrupi moodustavad neli 19–20-aastast noormeest, kelle eesmärgiks on luua projekti käigus dokumentaalfilm noorte elust kinnipidamisasutuses ning kasutada seeläbi võimalust läbi filmi peegeldada oma elu endi pilgu läbi, seda analüüsida, teha järeldusi.

Projekti läbiviimisel toetab noori vangla huvijuht ning partnerina on kaasatud Viljandi Kultuuriakadeemia, aidates noori ettevalmistusel ning tehnilistes küsimustes. Film on suunatud 12–18-aastastele noortele ning selle esitlused plaanitakse läbi viia Viljandi Vanglas ja Viljandi Kultuuriakadeemias, samuti soovitakse leida võimalusi näidata seda noortele laiemalt, ka dokumentaalfilmide festivalidel.

* Eelpooltoodud kirjeldused viitavad programmi Euroopa Noored (ingl. K. YOUTH) tingimustele selliselt nagu need kehtisid projektide esitamise ajal. Aastatel 2007–2013 on üle-euroopalise noorteprogrammi Euroopa Noored (Youth In Action) raames küll võimalik ellu viia sarnaseid projekte, mõnevõrra aga muutunud tingimustel. Täpsem info <http://euroopa.noored.ee>

2. Noorsooalgatus Tartu Vanglas „Kitarr mängib!”

Projekti kestus: 01.02.–15.09.2006

Projekt pärineb noorte soovist leida uusi eneseväljendusviise läbi kitarrimängu. Tuumikgrupina on vastutuse võtnud 4 noort vanuses 22–24 eluaastat, projektitegevustesse kaasatakse sihtgrupina 8 noort kaaskinnipeetavat, kes soovivad õppida juhendaja abiga kitarrimängu ning seejärel panna end proovile omaloomingus. Lisaks kitarrõpetajale toetab noori vangla sotsiaalpedagoog.

Projekti alaeesmärkideks on grupitegevuste läbi vähendada osalejate sotsiaalset isolatsiooni, toetada nende loominguilisi eeldusi ja arengut, laiendada eneseväljendusoskusi. Lisaks saavad tuumikgrupi liikmed isikliku kogemuse projekti planeerimisest, projektitaotluse koostamisest, praktiliste ülesannete täitmisest. Toetamaks projektijuhtimisoskuste arengut, läbivad tuumikgrupi liikmed projekti algaasis projektijuhtimise ja meeskonnatöökoolituse, samuti toetab projekti analüüsi projektipäevik, kuhu talletatakse projektiprotsessi läbivalt peamised edusammud ja esilekerkinud raskused.

3. Noorsooalgatus Tartu Vanglas „Puhas mäng – Fair Play”

Projekti kestus: 01.02.2006–31.01.2007

Projekti tuumikgrupi moodustavad neli 21–24 aastast noort, kes on Tartu Vanglas viibides juba mõnda aega tegelenud korvpalliga ning kes soovivad kaasata teisigi aktiivseid, sportliku eluviisi taotlusega noori.

Projekti raames kaasatakse korvpallimeeskonda uusi liikmeid, toimuvad treeningud 3 korda nädalas, samuti seminarid korvpallimängu teooriast ja mängu- ning käitumisreeglitest ning analüüs mängude põhjal psühholoogi abiga. Seejuures on psühholoogi kaasamine planeeritud eeskätt selleks, et arendada noortes teadlikkust ja oskusi meeskonnatööst, teistega arvestamisest ühise eesmärgi nimel.

Projekti raames plaanitakse võistlus- ning sõprusmänge kinnipidamisasutusteväliste meeskondadega, samuti laiemat teavitust projektikogemust tutvustava voldiku toel.

4. Noorsooalgatus Tartu Vanglas „Targemana vabadusse”

Projekti kestus: 01.02–01.07.2006

Projekti on ellu kutsunud viis 22–25-aastast noort selleks, et harida kaaskinnipeetavaid filmikunstis, aga ka luua olukordi, kus noortel on võimalusi väljendada oma arvamusi ning neid argumenteerida.

Kuna tuumikgrupi liikmetel puuduvad varasemad sellealased kogemused, algab projekt koolitusega noortele, saamaks enam teada projektide kirjutamisest ja läbiviimisest. Projektigruppi toetab vangla sotsiaaltöötaja.

Projekti põhiosaks on filmilektoorium – kord nädalas toimuvad filmivaatamised koos filmivaldkonna spetsialistiga. Vaadates filmikunsti paremiku kuuluvaid filme analüüsivad kinnipeetavad koos spetsialistiga filmi lugu, inimelude kulgu, valikutest tulenevaid tagajärgi. Vaadatud väärtfilmid jäävad vangla raamatukogu fonoteeki.

5. Noorsooalgatus Murru Vanglas „Miks on läinud nii”

Projekti kestus: 01.02.2006–31.01.2007

Käesoleva projekti algatajateks on kuus 20–26-aastast noort ning üks täiendav liige, kes ei kuulu noorteprogrammi vanusegruppi, kuid on muus osas samavõrd aktiivne tuumikgrupi tegevustes. Nad kannavad Murru Vanglas pika-ajalist karistust ning olles olukorras, mida ei saa enam muuta või parandada, soovivad suunata oma projektitegevused probleemkäitumisega noortele, et panna vabaduses elavaid noori mõtlema elu väärtuste üle, aidata noortel teha õigeid valikuid ja pikemas perspektiivis ehk seeläbi ka ennetada noorte kuritegevust.

Projekti jooksul toimub Murru Vanglas kaheksa kohtumist kinnipeetavate ning nõ riskikäitumisega noorte vahel, vastavad kokkusaamised korraldatakse tuumikgruppi toetavate vangla sotsiaaltöötaja ja psühholoogi vahendusel. Kohtumiste jooksul tutvustatakse vangla elu-olu, samuti jagavad tuumikgrupi liikmed oma lugusid sellest, kuidas nad toimepandud tegude tagajärjena vanglasse on sattunud.

Projekti tulemusena valmib film kinnipeetavate lugudest, projektitegevustest. Nii on valmivast filmist muuhulgas abi projekti läbiviijatele, mõtestamaks nende endi elu ja olemist.

www.loesje.ee
loesje@loesje.ee

OLED SA VÄÄRT

OMA VÄÄRTUST

Loesje

www.loesje.ee
loesje@loesje.ee

TEHKE NALJA

**HÕISKASID
EESTLASED
SURMTÕSISELT**

Loesje

PLAKATID ON VALMINUD KOOLITUSE RAAMES TOIMUNUD LOOVKIRJUTAMISE
EHK LOESJE MEETODI TÖÖTÖAS OSALEJATE ÜHISTÖÖ TULEMUSENA

www.loesje.ee
loesje@loesje.ee

**ISTEKOHTADE ARV
EI OLE PIIRATUD**

**TEID TEENINDAB
VIRU VANGLA**

Loesje

6. Noorsooalgatus Tallinna Vanglas „Sina oled DJ”

Projekti kestus: 01.05.2006–01.01.2007

Projekti tuumikgrupi moodustavad neli 22–25-aastast noormeest Tallinna Vanglast, kes õpivad Tallinna Täiskasvanute Gümnaasiumi vangla osakonnas ning on aktiivse ellusuhtumisega – nad soovivad õppida, sisustada vaba aega mõtestatud tegevusega ning soovivad selliseid arusaamu ja suhtumisi ka kaaskinnipeetavates arendada. Tuumikgrupi kaks liiget olid juba varasemalt loonud vanglas oma bändi „Verba ab intra” ning elades ühes kambris, oldi juba varem unistatud võimalusest korraldada vanglas üritusi.

Olles vangla hariduskorraldaja ja huvijuhi kaudu kuulnud programmist Euroopa Noored, otsustati ellu kutsuda projekt, et motiveerida kaaskinnipeetavaid endale elus eesmäärke seadma, juhtida neid huvitavate ürituste kaudu sisukate vaba aja veetmise viiside juurde ning leevendamaks seeläbi pingeid, mis noorte hinnangul on vanglas üli-suured.

Projekt on suunatud umbes 80-le õppivale kinnipeetavale Tallinna Vanglas ning hõlmab erinevaid ettevõtmisi – küsitlus noorte seas, selgitamaks nende huvisid ja ootusi; vaba aja tegevuste ruumi sisseseadmine vanglas, kus noortel oleks võimalik üksteisega suhelda, lauamänge mängida, filme vaadata. Õppimise väärtustamiseks ja vastavate võimaluste teadvustamiseks plaanitakse korraldada infopäev õppimisvõimalustest vanglas. Projekti atraktiivsete vaba aja tegevuste näidetena korraldatakse kontserte, sh tuumikgrupi liikmete bändi ja Toe Tag'i esinemine, samuti show-korvpalli turniir jms. Projekti käiku jäävad kajastama film ja voldik.

7. Noorsooalgatus Tartu Vanglas „Klaasist maailm“

Projekti kestus: 01.12.2006–31.05.2007

Projekti tuumikgrupi moodustavad viis 22–24-aastast noormeest, kellest osad on varemgi olnud seotud projektidega Tartu Vanglas ning soovivad nüüd, uusi noori kaasates, end uutes väljakutsetes proovile panna.

Projekti-idee pärineb ühelt kinnipeetavalt, kes on vabades kokku puutunud klaasvitraažiga ning ühistes aruteludes leidsid mitmed noored, et sooviks seda ala proovida. Nii sündis idee projektist, kus grupp kinnipeetavaid saab võimaluse vitraažikunstiga tutvumiseks, nii teoreetiliselt kui praktiliste oskuste omandamise kaudu. Projekti kaudu toetatakse noorte huvitegevust (arendades seeläbi kindlasti ka püsivust, iseseisva töö oskusi jms), aga ka võimaldatakse omandada praktilisi tööalaseid oskusi, mis võiksid tulevikus kasuks tulla. Projektiprotsessi läbivalt toetab noori vangla huvijuht, lisaks välise projektinõustajana ka üks noorsootöö valdkonna koolitaja.

8. Noorsooalgatus Tartu Vanglas „Suhted läbi spordi“

Projekti kestus: 01.12.2006–30.11.2007

Kõnealuse projekti on vangla huvijuhi toel ellu kutsunud neli 20–26-aastast noormeest, kellest osad on olnud aktiivselt tegevad ka Tartu Vangla varasema projekti „Puhas mäng – Fair Play“ juures. Muuhulgas ka nimetatud projekti kogemusele tuginedes usuvad noored, et sport on hea vahend ühendamiseks noori, kes muidu omavahel suhtlema ei kipu, sh erinevatest rahvustest noori.

Nii ongi noored otsustanud algatada projekti, mille raames luuakse vanglas segarahvusest jalgpallimeeskond, kes asub ühiselt treenima, aga ka korraldab minijalgpalliturniiri, kuhu on võimalik osalema tulla Tartu linna võistkondadel. Turniir toimub „lahtiste uste päeva“ raames, mil tutvustatakse avalikkusele elu Tartu vanglas. Seejuures on rõhk positiivsel, sh sotsiaalprogrammidel, et avardada üldsuse teadlikkust ja kujundada toetavamaid hoiakuid kinnipeetavate suhtes.

Lisaks avalikkusele suunatud tegevustele on projektis olulisel kohal vangla-sisese õhkkonna ja kinnipeetavate omavaheliste suhtlemise parandamine läbi sportlike ühistevuste.

www.loesje.ee
loesje@loesje.ee

**SUURED
VANGLAD**

**KAS VÄHEM
KURITEGEVUST**

Loesje

9. Noorsooalgatus Tartu Vanglas „Õpipoisist meistriks”

Projekti kestus: 01.02.–31.07.2007

Noorsooalgatusprojekti tuumikgrupi moodustavad kuus 19–30-aastast noormeest, kellest enamikule on see esmakordne projektikogemus. Oma algatusega soovivad noored suunata kaaskinnipeetavaid raamatute ja lugemise juurde, samuti kujundada kirjandust ja kirjandusteoseid väärtustavat suhtumist.

Projektil on ka tugev töökasvatuslik ja erialaste oskuste arendamise mõõde, kuna kokku on kümnel kinnipeetaval võimalik omandada raamatute köitmise ja parandamise oskused. Valminud töödest koostatud näitust loodetakse esitleda ka raamatukogudes väljaspool vanglat.

Projektigrupis osalevad ühise eesmärgi nimel erinevate oskuste ja kogemustega noored, sh puutööoskustega noored, et valmistada projekti algaasis edasiseks köitetöoks vajalikud vahendid, aga ka need, kes töötavad vangla raamatukogus. Noori toetab vangla raamatukoguhoidja.

10. Viljandi Vangla Euroopa Vabatahtliku Teenistuse projekt

Projekti kogukestus: 01.08.–30.10.2006

Teenistusperioodi kestus: 11.09.–02.10.2006

Projekti idee sai alguse 2006. aasta varakevadel, mil vangla huvijuht osales rahvusvahelisel koolitusel, kus muuhulgas käsitleti vabatahtliku teenistuse projektide võimalusi tööks vanglast vabanenud noortega. Koolitusel loodi ka hea kontakt Suurbritannia mittetulundusühinguga *Everything's Possible*, kel on eelnevaid kogemusi tööst noorte õigusrikujatega rahvusvahelistes projektides.

Kuna üks tuumikgrupi liikmetest – 20-aastane noormees – oli juba varasemas noorsooalgatuses näidanud aktiivset osalust ja tugevat pühendumist ning sügisel oli oodata tema vanglast vabanemist, tutvustas huvijuht talle vabatahtliku töö võimalust. Noormees leidis, et tegu oleks huvitava väljakutsega ning ühiselt alustati ettevalmistusi, et noormehel oleks vabanedes võimalik veeta 3 nädalat Inglismaal keskkonna-alases projektis.

Projekti ettevalmistusteks täiendas noormees iseseisvalt õpikute toel oma inglise keele oskust, kohtus noorega, kes oli varasemalt olnud Inglismaal samas organisatsioonis vabatahtlikuks ja Euroopa Noored bürooga, et projektis osalemisega seonduv täpsemalt läbi arutada.

Toetamaks noormehe kohandumist projektis, sõideti algul projekti koos vangla huvijuhiga, kes peale mõnepäevast projektis viibimist Eestisse naasis.

Kokkuvõtteks võib öelda, et projekt laabus hästi – noormees ilmutas projektis olles huvi ja püsivust tegevustes osalemiseks ja sai ka inglise keeles suhtlemisega hästi hakkama – ning vastuvõttev organisatsioon tegi talle projekti lõppedes ettepaneku asuda ettevalmistama uut, pikemat projekti.

Noormees sai küll enda sõnutsi projektis osalemisest palju innustust, kuid ka kindla veendumuse, et soovib nüüd vähemalt mõnda aega jääda Eestisse, oma lähedaste juurde. Varsti peale projektist naasmist õnnestus noormehel leida tööd.

...

Lisaks eelpoolnimetatud projektidele, mis on käesoleva kogumiku ilmumise ajaks erinevates kinnipidamisasutustes programmi Euroopa Noored toel ellu kutsutud, tekkis koolituse viimases etapis osalejatel idee algatada Eesti kinnipidamisasutuste ühisprojekt.

Idee kerkis esile vajadusest toetada edaspidigi koostööd vanglates noortega tegelevate spetsialistide vahel ja pakuda täiendavaid arendamisvõimalusi kinnipidamisasu-

tustes viibivatele noortele. Seejuures pidasid osalejad oluliseks kaasata projekti ka neid vanglaid, kes käesoleva kogumiku keskmes olevas koolitusprojektis ei osalenud.

Kuna projekti-idee täpsema formuleerimiseni ei jõutud, võib väljakäidud ideed eelkõige pidada tunnistuseks grupis kujunenud heast koostööõhkkonnast ning töötajate poolt selgelt teadvustatud vajadusest tõhustada toetust noorte kinnipeetavate positiivsele arengule karistuse kandmise perioodil edaspidigi.

www.loesje.ee
loesje@loesje.ee

KES NAERAB MILLEGIPÄRAST

**NAERAB
PAREMINI**

Loesje

Projektitegevuste mõjust tuumikgruppide noorte hinnangul

Koolitusprojekti planeerimisel seati eesmärgiks aidata kaasa noorteprojektide tekkele kinnipidamisasutustes. Eelneva peatüki projektiülevaadete taustal on ilmne, et nimetatud aspektist võib koolitusprojekti väga edukaks pidada – Eesti kinnipidamisasutustes on programmi Euroopa Noored toel alguse saanud enam kui kümme projekti.

Lisaks pidasime oluliseks kaardistada koolituse tulemuslikkust seeläbi, kuidas hindavad noortega töötavad spetsialistid ja noored ise võimalikku projektitöö mõju oma isiklikule ja tööalasele arengule. Selleks uuriti nii koolitusel osalenud kinnipidamisasutuste töötajate kui projektide tuumikgruppide liikmete arvamusi kirjalike küsimustike toel. Viimaste osas on toodud kolme projekti tuumikgruppide liikmete arvamused, kuna kogumiku koostamise ajaks oli suur osa projekte veel algusfaasis ning seega ei olnud noortel veel võimalik projekti-tegevuste mõju hinnata.

1. Mida on projektis osalemine Sulle andnud?

Projekti „Miks on läinud nii?” tuumikgrupp (Murru Vangla):

„EELKÕIGE VAHETU SUHTLEMINE ERINEVATE INIMESTEGA JA LOOMULIKULT TEADMINE, ET MINIMAALSELTKI SUUDAN ÄRA HOIDA VÕI VÄHEMALT MÕTLEMA PANNA RISKIGRUPPIDE NOORI SELLES SUUNAS, ET MITTE OMA ELUS TEADLIKULT SATTUDA KURITEGLIKULE TEELE”

„ANNAB PÄRIS PALJU. ESITEKS ENDALE MEELDETULETUS SEADUSKUULEKAST ELUST. EI UNUSTA SUHTLEMIST ÄRA. TEGEVUS, VAHELDUS VANGLAS. KUI TAGASISIDE ON POSITIIVNE (SIIANI ON OLNUD) JA NÄED, ET MINU PÜÜDLUS ON VILJA KANDNUD, ON HEA TUNNE ENDAL”

„SEE PROJEKT ON ANDNUD MULLE VÕIMALUSE NÄHA TEISI INIMESI JA SUHELDA NENDEGA. NII ON KA ANDNUD LOOTUSE, ET NEED NOORED, KES MEID ON KÜLASTANUD, VÕTAVAD MÕISTUSE PÄHE JA EI JÄRGNE SEDA RADA MIS MEIE”

„KÕIGEPEALT ANDIS TUNDE, ET MA EI OLE VAID KASUTU KURJATEGIJA. SEE, ET MINUST VÕIB KELLELEGI KASU OLLA, PARANDAB ENESETUNNET JA ANNAB LOOTA, ET MA EI PEA VEEL ENAST „MATMA””

„PROJEKT ON ANDNUD MULLE USKU OMA VÕIMETESSE JA TEGUDESSE; OLEN ÕPPINUD SELLE KÄIGUS PÄRIS PALJU”

„PEALE PROJEKTI ALGUST OTSUSTASIN, ET PEALE VABANEMIST TAHAN TEGELEDA KURTIDE INIMESTEGA; SAMUTI LOODAN, ET KONTAKTID EUROOPA NOORED BÜROOGA EI KAO KUHUGI JA SAAN VEEL NAUTIDA MEIE KOOSTÖÖD”

Projekti „Targemana vabadusse” tuumikgrupp (Tartu Vangla):

„PROJEKTIS OSALEMINE ON ANDNUD ALGTEADMISI PROJEKTI KIRJUTAMISEKS. SAMUTI ON ÕPETANUD TÖÖTAMIST KOOS ERINEVATE INIMESTEGA, ÕPETANUD PAREMINI SUHTLEMA JA MÖTTEID VAHETAMA, VAA-TAMA TULEVIKKU AVARAMALT JA SUUTA NÄHA NN SUURT PILTI.”

„MEESKONNATÖÖ OSKUSI, TEADMISI FILMINDUSEST”

„MINULE ISIKLIKULT ON PROJEKTIS OSALEMINE ANDNUD PALJU ENESEKINDLUST JUURDE. OLEN ÕPPINUD KIRJUTAMA PROJEKTI NING TÖÖTAMA KOOS TEISTEGA ÜHISE MEESKONNANA. KINDLASTI ON PROJEKTIS OSALEMINE AIDANUD ARU SAADA SELLEST, ET INIMENE SAAB OLLA OMA SOORITUSTES EDUKAS, KUI VAID VEIDIKE VAEVA NÄHA.”

„ESITEKS VÕIN ÕELDA, ET SEE ON AIDANUD MUL AVASTADA ENDAS SELLISEID JOONI, MIS SIIANI ON OLNUD PIGEM „PEIDETUD”. MA OLEN OMANDANUD KOLLEKTIIVIS TOIMETAMISEKS VAJALIKKE TEADMISI, ÜHISELT LÄBIMÕELDUD PROTSESSIS ÜHISTE EESMÄRKIDE NIMEL TEGUTSEMIST. ENDA KOHTA VÕIN KÜLL KINDLALT VÄITA, ET TAHAN EDASPIDIGI END PROJEKTIDES PROOVILE PANNA”

Projekti „Peegeldus” tuumikgrupp (Viljandi Vangla):

„SAIN SELLEST PROJEKTIST UUSI KOGEMUSI NING MINIGIL MÄÄRAL KA OSKUSI. KINDLASTI SAIN KA KOGEMUSI OMAVAHELISEST KOOSTÖÖST.”

„PROJEKT AVAS MULLE UUSI VÕIMALUSI JA VÕIMALIKKE EESMÄRKE, AGA KA SAIN UUSI KOGEMUSI JA ELAMUSI.”

„MA OLEN ARU SAANUD, ET ON KA TEISI TEGEVUSI PEALE KURITEGEVUSE.”

„MA OLEN SAANUD VAADATA ENDA PEALE TEISEST KÜLJEST, EKRAANI KAUDU...”

2. Mis ei ole projekti läbiviimisel eriti ladusalt läinud? Mida oleks võinud teisiti teha?

Projekti „Miks on läinud nii?” tuumikgrupp (Murru Vangla):

„MINU ARUST ON KÕIK LADUSALT LÄINUD.”

„EI OLE HÄSTI LÄINUD KOOSKÕLA MEIE ENDI KESKEL. ÕLEME ERINEVAD INIMESED, ERINEVATE ARUSAAMISTE JA VAADETEGA”

„MINU LÄBIVIIMISE OSKUSED VÕIKSID OLLA PAREMAD, AGA PÜÜAN ENNAST PIDEVALT ARENDADA.”

„TUUMIKGRUPI VALIKUL OLEKS PIDANUD ARVESTAMA PROJEKTI EESMÄRKI.”

„ALATI SAAB JA VÕIB PAREMINI, KUID KUI ME ÕLEME INIMESED SELLEL TEEMAL ARUTAMA PANNUD, VÕIB ÕELDA, ET MEIE PÜÜDLUSED POLE OLNUD ASJATUD.”

Projekti „Targemana vabadusse” tuumikgrupp (Tartu Vangla):

„KÕIK TOIMIS.”

„MINU ARUST SUJUS KÕIK LADUSALT. SIHTGRUPP OLEKS VÕINUD SUUREM OLLA.”

„VÕIB-OLLA KOOSTÖÖD OLI VÄHEM, KUNA VAREM POLE SELLISE PROJEKTIGA KOKKU PUUTUNUD.”

„KINNIPÉETAVANA ON VÄGA VÄHE VÕIMALUST JA AEGA ETTEVALMISTUSTEKS. SEE ONGI ESIMENE JA PEAMINE MIINUS KOGU SELLE ASJA JUURES.”

„KÕIK LÄKS ÜSNAGI LADUSALT. ETTEVALMISTUS (MEIE POOLNE) OLEKS VÕINUD VÄHE PAREM OLLA, KUID KÕIK LÄKS VÄGA HÄSTI NING MA USUN, ET EGA ERITI PAREMINI SIINOLEVATES TINGIMUSTES POLEKS SAANUDKI MINNA.”

Projekti „Peegeldus” tuumikgrupp (Viljandi Vangla):

„ÜLDISELT LÄKS KÕIK ÜSNA LADUSALT, KUID EKS VAHEPEAL TULI IKKA SELLINE MOMENT, KUS KÕIGEST OLID TÜDINUD NING UUED IDEED LIHTSALT EI TULNUD PÄHE.”

„KÕIGE RASKEM OLII PROJEKTI ALUSTADA JA HILJEM OMA MÕTTEID VÄLJENDADA, MAHUKAST FILMITUD MATERJALIST VALIDA SEDA, MILLEST TEHA KOKKU ÜKS LÜHIKE FILM.”

„KÕIGE RASKEM OLII TEHA INTERVJUUD TALLINNAS. ÜLEJÄÄNUD ASJAD TULID VÄLJA PÄRIS HÄSTI MINU ARUST”

3. Sinu soovitusel-sõnum teistele noortele, kes mõtlevald sellist projekti ette võtta

„ÜTLEN ÜHT: SELLINE VÕIMALUS LASEB INIMESTEL END AVADA ENDAS SELLISEID JOONI, MIS ISEENESEST EI AVANE. ÄNNAB KA VÕIMALUSE VÕTTA VASTUTUST. EI MAKSA KARTA TEHA ESIMEST SAMMU, USKUGE, EDASPIDI ONGI JUBA PALJU KERREM”

„HEA ALGUS (ALGATUS) ON POOL VÕITU. TÄHTIS ON ÜLE SAADA OLEKS-VÕIKS-TEEK-SHOIAKUST JA NÕ HÄRJAL SARVIST KINNI HAARATA JA KÜLL SIIS ON KA RESULTAATI NÄHA NING NÕU JA JÕUGA ABISTAJAID.”

„PEAB TÄPSELT TEADMA MIDA SA TAHAD.”

„KUI SELLIST PROJEKTI ETTE VÕTTA, TULEB EELNEVALT KINDLASTI EELTÕÕD TEHA JA ENDALE SELGEKS TEHA PROJEKTI EESMÄRK JA KINDLALT SELLE POOLE PÜRGIDA. KES ON VÕIMELISED – ANDKE TULDI”

„PANUSTAMINE TEADMISTESSE KUI INTELLEKTUAALSESSE KAPITALI ON SEE, MIS VUIB EDASI NING VÕIMALDAB MUUTA SELLE REAALSEKS KAPITALIKS!”

„ÄRGE KAHELGE KAS TEHA VÕI MITTE! SAATE PALJU UUSI TEADMISI JA KOGEMUSI.”

„KINDLASTI JULGET PEALEHAKKAMIST. EI TASU ENNAST ALAHINNATA EGA KARTA, ET EI SAA HAKKAMA. KINDLASTI TEKIB TÕUSE JA MÕõNU, KUID NEIST SAAB ALATI ÜLE.”

„ÄRGE KARTKE! SELLINE KOGEMUS TULEB ALATI AI-NULT KASUKS. KUI EI PROOVI, SIIS EI SAAGI MIDAGI TEADA.”

Kokkuvõtteks võib öelda, et noored hindavad võimalust panna end projektitegevustes proovile ja omandada uusi oskusi, aga ka saada seeläbi tuge oma enesehinnangule positiivsete õpikogemuste toel. Vähemtähtis ei ole kinnipidamisasutuse kontekstis ühise positiivse eesmärgi nimel suhtlemine ja tegutsemine kinnipeetavate vahel, usalduslikud suhted noori teetavate täiskasvanutega. Mitmest hinnangust peegeldub, et positiivne projektikogemus on andnud jõudu ja tahtmist asuda otsima võimalusi oma eluga edasi liikumiseks.

Mõju projektinoortele toeks olnud töötajate hinnangul

Noorte kinnipeetavatega töötavatele spetsialistidele toob mitte-formaalse õppimise ja noorteprojektide rakendamine uusi professionaalseid väljakutseid, võimalust arendada sellealaseid kompetentse, end nii riigisisestel kui rahvusvahelistel koolitustel täiendada. Uued kogemused on ergutavalt mõjutanud ka isiklikku ja tööalast motivatsiooni.

1. Mida on projektis osalemine noorte tugiisikuna Sulle andnud?

„SEE ON OLNUD MINU JAKS UUS JA VÄGA VÄÄRTUSLIK. ON OLNUD HUVITAV OLLA ÜHE VÄIKSE PROJEKTI SÜNNI JA KULGEMISE JUURES. SEE ON ANDNUD MULLE VÕIMALUSE LÄHEMALT TUNDMA ÕPPIDA PROJEKTIS OSALEVAID NOORI JA JÄLGIDA NEID LÄBI ERINEVATE GRUPIPROTSSESSIDE. KAHTLEMATA ON SEE TOONUD SUURT VAHELDUST MINU IGAPÄEVASESSE RUTIINI.”

„VASTUTUST, MEESKONNATÖÖSKUST, VÄLJAKUTSET. LÄHENDANUD NOORTEGA – TÖÖTAMINE ÜHISE KALLI EESMÄRGI NIMEL. VÕIMALUST ENNAST KEHTESTADA, VÕIMALUST NOORI VÄÄRTUSTADA VÕRDSETENA MINU ENDAGA.”

„KUNA OSALESIN TÖÖKOHA VAHETAMISE TÕTTU AKTIIVSEMALT AINULT PROJEKTIDE KÄIVITAMISE FAASIS, SIIS ON MINU POSITIIVSED EMOTSIOONID SEOTUD EELKÕIGE SELLEGA, ET AVANES VÕIMALUS TUUA VANGLASSE VÄRSKEID IDEID JA UUSI VÕIMALUSI. SAMUTI PAKKUDA NOORTELE VÕIMALUST OSALEDA TUUMIKGRUPIS NING NÄHA NENDE RÕÕMU SELLEST, ET NEILE PAKUTAKSE VÕIMALUST ISE MIDAGI TEHA, VASTUTADA JNE.”

„KOHE TULEB PÄHE, ET PALJU PINGUTUSI JA PROBLEEME... IGA KONFLIKT ON ARENGUETAPI LAHUTAMATU OSA, MA ARVAN, JA SELLEPÄRAST OLEN NII MINA KUI POISID SAANUD VÄÄRTUSLIKU KOGEMUSE, MIS JÄÄB KOGU ELUKS. JA MIS VEEL...SEE ON ENESE VÄLJENDAMINE, ENESEREALISEERIMINE MINU ELUS”

„VÕIMALUST ENNAST PROOVILE PANNA. VÕIMALUST OSALEDA MILLESKI ENNEOLEMATUS, MIDA POLE ENNE TEHTUD.”

2. Mida on selle projekti elluviimine Sinu arvates noortele andnud?

„PROJEKT ON ANDNUD NOORTELE UUSI VÕIMALUSI OMA VABA AEGA KASULIKULT SISUSTADA NING ENESEKINDLUST, ENESEAUSTUST JNE – VÕIMALUST TUNDA END VÕRDVÄÄRSE NOORE INIMESENA.”

„NEIL ON SUURENENUD ON TAHE ÕPPIDA. SAANUD TEADA/ARU HARIDUSE TÄHTSUSEST. NAD ON SELGEKS SAANUD, ET VANGLAS VEEDETUD AEGA SAAB OMALE KASULIKUKS PÕRATA. „TEGIJA” SAAB OLLA KA POSITIIVSES MÕTTES. SUURENDANUD NENDE USKU TULEVIKKU JA LOOTUST, ET ÜHISKOND VÕTAB NEID VABANEMISEL VASTU KUI TÄISVÄÄRTUSLIKKE LIIKMEID. NAD ON ÜHED MEIE HULGAST KOOS OMA HEA JA HALVAGA.”

„LAIEMAT SILMARINGI, VALMISOLEKUT TÖÖKS ISEENDAGA, SAMUTI MÕTLEMISAINET, TOLERANTSIT, EMPAATIA. ÕPPETUNNID KOOSTÖÖ VÕIMALIKKUSEST VANGLAS, AVATUST JA MEIE NÄOL TUGE. KONTAKTID VÄLJASPOOL VANGLAT NING TUNNET, ET NAD ON VAJALIKUD JA NEIL ON OMA OSA JA KOHT ELUS.”

„SALAPÄRASELE SÕNALE „PROJEKT” SISU.”

„ON ÕPETANUD KOOSTÖÖSKUSI JA NENDE TÄHTSUST”

„NENDE ENESEHINNANG ON TÕUSNUD – NAD TUNNEVAD, ET NEID, NENDE SOOVE, VAJADUSI NING TEGEVUST VÄÄRTUSTATAKSE NING TUNNUSTATAKSE. USKU AMETNIKESSE – KÕIK EI OLE PAHAD MENDID.”

„KÕIGE OLULISEMAKS PEAN SEDA, ET NOORED ON TUNNETANUD VAATAMATA KINNIPIDAMISASUTUSTES VIIBIMISELE, ET NAD ON IKKAGI ÜKS OSA KA VABADUSES VIIBIVATEST NOORTEST JA SEE, ET NAD ON SAANUD VANGLAS OLLES OLLA MILLEGI UUE ALGUSE JUURES JA ORGANISEERIMISE JUURES, ON ANDNUD NEILE JUURDE KINDLUSTUNNET, KOGEMUST, ENESEUSKU.”

3. Mis ei ole projekti läbiviimisel eriti ladusalt läinud? Mida oleks võinud teisiti teha?

„EELKÕIGE ASUTUSE/KESKKONNA ERIPÄRA, PROBLEEMID PROTSESSI RÕÕBASTES HOIDMISEGA (POLE VALVUREID, KES TOOKS JA VIIKS, POLE NOORI- NEED ON KARTSAS, EI ANTA LUBA...)”

„VÕIB-OLLA ANDA ROHKEM INITSIIATIIVI NOORTELE ENDALE... ROHKEM ANALÜÜSI OLEKS VAJA.”

„MADAL MOTIVEERITUS KINNIPÉETAVATE OSAS. PIDEVALT ON VAJA NOORI INNUSTADA.”

„OLULINE ON LUUA MEESKOND, KES ON MOTIVEERITUD PROJEKTI ÖNNESTUMISELE OMA AEGA KULUTAMA SELLE EEST OTSESELT KASU SAAMATA.”

„MEIE GRUPI KOOSTÖÖFAASID ON OLNUD VÄGAGI PROBLEMAATILISED. ÖLEME NÉED AGA SUHTEELISELT RAHUMEELSELT ÜLE ELANUD. TEISITI TEHA? EI OSKA ÖELDA...”

„VÖITLUS SÜSTEEMIS JA TUUMIKGRUPI LIIKMETE KAVATSUSTE TEADVUSTAMINE ÜMBRITSEVATELE.”

„LISAKS NOORTELE TULEKS PROJEKTI KAASATA KA ROHKEM VANGLA TÖÖTAJAJD JA JUHTKONDA, ET NAD SAAKSID ARU PROJEKTIDE TÄHTSUSEST NING IGATPIDI INNUSTAKS JA MOTIVEERIKS OMA TÖÖTAJAJD NEID EDASI TEGEMA.”

„NOORTE JUHENDAJATELE OLEKS VAJA SPETSIIIFILISEMAT KOOLITUST – SUHTLEMIS- NING ENSEVÄLJENDAMISE KOOLITUST. ARVESSE TULEKS VÖTTA KA JUHENDAJA ISIKUOMADUSI NING MOTIVEERITUST – IGAÜKS EI SOBI NOORI JUHENDAMA! EI OSKA LEIDA KONTAKTI, MÄNGU TULEVAD ISIKLIKUD EELISTUSED JA HUVID... KUIGI EI TOHIKS.”

„SEE, ET TARTU VANGLAS SAID TOIMUDA NOORSOOLGATUSPROJEKTID, ON REVOLUTSIOONILINE!!! KINDLASTI ON JÄRGMISTE PROJEKTIDE TOIMUMISE AJAL DIREKTSIOONI JA TEISTE OSAKONDADE SUHTUMINE TOETAVAM. JA ALATI VÖIB TEHA PAREMINI, ESIMENE KOGEMUS ON KÄES.”

4. Sinu soovitused-sõnum teistele, kes mõtleavad sellist projekti ette võtta

„KÖIGE LIHTSAMAKS OSUTUS PROJEKTI IDEE LEIDMINE (KINNIPÉETAVATE POOLT). KINDLASTI PEAKS PROJEKTI IDEE TULEMA KINNIPÉETAVATE ENDI POOLT. ENDAL PEAKS ÖLEMA PIKKA NÄRVI JA KANNATUST. VÖIMALIKULT VÄHE PEAKS ISE ÄRA TEGEMA.”

„PAREM ON IKKA TEHA KUI MITTE TEHA, SEST TULEMUSED VÖIVAD ÖLLA ÜLLATAVAD. IGAL JUHUL TASUB ETTE VÖTTA.”

„JULGUST JA PEALEHAKKAMIST!”

„LUUA OMA TUUMIK, KELLELE SAAB LOOTA, KUID JÄTTA SEE AVATUKS, ET LIITUDA SAAKSID KÖIK, KELLELE ON IDEID, TAHET, OSKUSI JA ENTUSIASMI. ÖSKUST JÄÄDA TAHAPLAANILE (VAHENDAJATEKS), SEST PROJEKTI TEEVAD JU KINNIPÉETAVAD.”

„KÖIGE ÖLULISEM ON LEIDA NOORTEGA ÜHINE KEEL, ÜHINE EESMÄRK, PIDEVALT OMA MEESKONDA JÄLGIDA NING ANALÜÜSIDA SELLE SEES TOIMUVAID PROTSESSE. AVATUD MÖTLEMIST, TOLERANTSUST!”

„TEADA PAREMINI KINNIPÉETAVATE ISEÄRASUSI JA ERIVAJADUSI.”

„ÄRGE KARTKE PANNA KÄSI ADRA KÜLGE JA RIKASTADA END UUE KOGEMUSEGA!”

„HAKAKE PIHTA!”

Kokkuvõtteks ja tuleviku-perspektiividest

Ja hakkabki see ühe koolitusprojekti lugu lõppema...

Sellist ettevõtmist, kus üle-euroopalise noorteprogrammi võimalusi püütakse rakendada kinnipidamisasutuste väga iseäralikus keskkonnas, võib pidada ainulaadseks kogemuseks. Koolituse tulemusena alguse saanud noorteprojekte silmas pidades kindlasti ka väga väärtuslikuks kogemuseks erinevatele osapooltele.

Nii on projektidesse kaasatud noorte puhul põhjust rääkida tõsiseltvõetavast võimalusest panna end projekti-tegevustes proovile, saada oma tegevustele asjakohast ja innustavat tagasisidet ning seeläbi ka saada tuge oma enesehinnangule positiivsete õpikogemuste toel. Vähem-tähtis ei ole kinnipidamisasutuse kontekstis kindlasti ka ühise positiivse eesmärgi nimel suhtlemine ja tegutsemine kinnipeetavate vahel, aga ka usalduslikud suhted noori projektides toetavate täiskasvanutega. Nagu peegeldub noorte endi poolt öeldust, annab see neile jõudu ja tahtmist asuda otsima võimalusi oma eluga edasiliikumiseks.

Noorte kinnipeetavatega töötavatele spetsialistidele toob mitte-formaalse õppimise ja noorteprojektide rakendamine uusi professionaalseid väljakutseid, võimalust arendada sellealaseid kompetentse, end nii riigisisestel kui rahvusvahelistel koolitustel täiendada. Kindlasti on programmist Euroopa Noored abi väärt ettevõtmiste rahastamisel, kuna sageli napib vanglatel sisuliseks tegevuseks noorte kinnipeetavatega ka materiaalseid vahendeid.

Ettevõtmine on esile toonud ka sektoritevahelise koostöö. Kuivõrd programmi Euroopa Noored on siiani valdavalt rakendatud noortevaldkonnas, mõnevõrra ka sotsiaaltöö sfääris tegutsevate organisatsioonide poolt, on käesolev projekt kindlasti süvendanud veendumust, et noorte toimetuleku võimalikult heaks toetamiseks on oluline erinevate valdkondade lõimitus ja spetsialistide hea koostöö. Ehkki eelnevast ilmneb, et projektide teostamine vanglates ei ole takistusteta laabunud, on see nii projektitöös noortega ka väljaspool vanglat.

Siiski on noorsootööl kinnipidamisasutuses omad iseärasused, mida tegevuste planeerimisel ja elluviimisel arvestama peab, meie kogemusel väärib enim tähelepanu järgnev:

- asjaolu, et **vangla on suletud ja spetsiifilise reegliskuga kontekst**, on ilmselge ka tavakodanikele, kes isiklikult kinnipidamisasutustega kokku puutunud ei ole. Vangla-siseste noorsootöötegevuste kontekstis tähendab see aga muuhulgas näiteks seda, et projektide/tegevuste ajakavas tuleb varuda tavapärasest enam aega, sh erinevate lubade taotlemiseks. Eripäraks on seegi, et näiteks ürituse sihtgrupi määratlemisel ei saa arvestada vaid osalejate vabatahtliku osalemissooviga jpm.
- **noorte sagedane vahetumine**, näit. vabanemise või teise kinnipidamisasutusse üleviimise tõttu. Nii on ka kõikides vanglates toimuvates noorsooalgatusprojektides ette tulnud tuumikgrupi liikmete vahetusi kuni seleni välja, et projekti lõpparuande kirjutamise hetkeks on vanglas lisaks projektigruppi toetanud töötajale veel vaid üks projektiga alustanud kinnipeetav. Ehkki igasuguse noorsooalgatuse oluliseks kvaliteedikriteeriumiks

on projekti osas laiema teadlikkuse ja mõju tekitamine, on see vanglas aga eriti oluline, kuna võimaldab projektist lahkunud noorte asemele potentsiaalseid uusi huvilisi kaasata ning tagada seeläbi projekti jätkusuutlikkus.

- **noorte ja neid toetavate töötajate rollijaotus.** Vanglas ei ole noortel ilma töötajate kaasatuseta võimalik projekte ellu viia ning ka paljude praktiliste korralduste juures vajavad nad töötajate poolset vahendamist. Nii on senistes kinnipidamisasutuste projektides mitmel juhul kujunenud olukord, kus projekti nõ ideeline vastutus lasub noortel, nemad on projekti idee autoritena ettevõtmise ellu kutsunud, monitoorivad kogu protsessi ja viivad ellu sisulisi tegevusi, ent olulise osa praktilisi korraldusi (suhtlevad välispartneritega, muretsuvad vahendid projektitegevusteks jms) teevad vangla

töötajad. Nii tuleb tõdeda, et paljudel juhtudel on senistes kinnipidamisasutuste projektides noorte aktiivne osalus ja panus projekti sisulistesse küsimustesse isegi tugevam kui paljudes nõ tavanoorsootöö projektides, avatud noortekeskustes, noorteühingutes...

- **asutuse-sisene teadlikkus ja tugi noorteprojektidele.** Ehkki asutuse/organisatsiooni-sisene ühtne arusaam ja tegutsemine on kahtlemata oluline igasuguse projekti õnnestumiseks, on kinnipidamisasutuste noorteprojektide puhul tulnud esile raskusi näiteks seetõttu, et erinevad ametnikud näevad noorte kinnipeetavate ja nende toimetulekut toetavate tegevustega seonduvat erinevalt – kes arvab, et tegu on noorte jaoks väga olulise ja arendava väljakutsega ning peab seetõttu vajalikuks noori pidevalt sellele motiveerida, kes aga peab võimalust noorsooalgatuses osaleda privileegiks... Ehkki noorsootööl nii nagu teistelgi tegevusvaldkondadel on vangla kontekstis kindlad spetsiifilised eesmärgid, on oluline, et projektitegevusi toetavad vanglas lisaks otseselt noortega töötavatele sotsiaaltöötajatele, psühholoogidele, õpetajatele, huvijuhtidele ka julgeolekutöötajad ning juhtkond.
- **väliste ressursside kaasamine,** seda nii täiendavate inimeste kui rahaliste ressursside näol. Eesti kinnipidamisasutustes on arendatud vabatahtlike tegevust, lisaks võiks just noortele kinnipeetavatele suunatud tegevuste elluviimisel rakendada enam noorteühinguid, miks mitte ka aktiivseid noori avatud noortekeskustest, kohalikest projektipõhistest ettevõtmistest. Kindlasti tasuks kaaluda vanglatesse välisvabatahtlike vastuvõtmist programmi Euroopa Noored raames, alguses võib-olla koostöös mõne kohaliku noorteühinguga,

kel eelnevad välisvabatahtliku kaasamise kogemused. Vanglate projektitegevustele võiks uut kvaliteeti tuua ka noortevaldkonna koolitajaid kaasates.

- **vajadus paindlikuks lähenemiseks ka väliste partnerite, rahastajate poolt.** Kahtlemata on nii nagu teistelgi rahastajatel, ka programmil Euroopa Noored kindlad kriteeriumid projektide finantseerimiseks, mille täitmise osas lasub vastutus neil, kellele projektitoetus on eraldatud ning mille täitmist kontrollib kohalik Euroopa Noored büroo. Samas, olles seadnud eesmärgiks nii erilise sihtgrupi nagu noorte kinnipeetavate kaasamise, on oluline maksimaalselt arvestada nende elu-olu ja osalemistingimusi ning vajadusel pakkuda tuge täiendavate konsultatsioonide, koolituste jm tugi-tegevuste näol, olla paindlik. Kindlasti on olulisel kohal hea koostöö projekti elluviivate noorte ja neid toetavate töötajate ning väliste tugiorganisatsioonide vahel, teavitamaks ettetulnud raskustest võimalikult koheselt.

Eelneva taustal ilmneb, et noorsoo- ja projektitöö vanglas on oma eesmärkide ja meetodite poolest igati sarnane noorsootööle muudes kontekstides ja keskkondades. Ja nii nagu igas muuski keskkonnas, on teatud eriomased lähenemised vajalikud, samuti on erinev tugi, mida noored vajavad selleks, et saada kaasatud, võtta aktiivset rolli, järkjärgult oma osalust suurendada ... Seda enam, et reeglina puuduvad neil noortel varasemad sellealased kogemused, sageli ka üldse igasugused kogemused eneserealiseerimisest oma-algatuslikes positiivsetes ettevõtmistes.

Edasisi võimalikke Eesti arenguperspektiive silmas pidades oleks väga vajalik, et töös noorte kinnipeetavatega leiaksid enam rakendust noorsootöö põhimõtted ning kinni-

pidamisasutuste ja noorsootöösutuste, noorteühingute koostöös laieneks noorte kinnipeetavate osalusvõimalused uute projektide, meetodite rakendamise näol. Kuna lähiaastatel toob riiklik vanglasüsteemi reform Eestis olulisi muudatusi ning 2010. aastaks jääb praeguste kavade kohaselt Eestisse neli vanglat, peaks lähiaastatel sise-riiklikult enam tähelepanu pöörama sellele, et avardada noorte kinnipeetavate võimalusi sisuliseks arendavaks tegevuseks kõikides vanglates, seda nii programmi Euroopa Noored vahendusel kui laiemalt.

Ehkki siiani on kinnipidamisasutustes eeskätt käivitud noorsooalgatusprojektid, tasuks programmi Euroopa Noored võimalusi silmas pidades mõelda ka teiste alaprogrammide võimaluste peale, sh eriti Euroopa Vabatahtliku Teenistuse peale, toetamaks vabanenud noori (mida

Viljandi Vangla on ühe projekti näol ka juba edukalt rakendanud). Uusi ideid ja motivatsiooni sisulisteks tegevusteks noorte kinnipeetavatega võiks tuua välisvabatahtlike vastuvõtmine Eesti vanglates. Samuti on vanglatel võimalik korraldada rahvusvahelisi kontaktseminare, koolitusi, õppevisiite, saata oma töötajaid tööpraktikale välisriikidesse või võtta Eestis vastu kolleege välisriikidest jpm, et arendada kinnipidamisasutuste töötajate pädevust.

Neis kinnipidamisasutustes, mis on edukalt projektitööd alustanud, tasub projektidega seotud noori rakendada positiivse näitena uute kinnipeetavate kaasamisel, näit. kogemuste vahetamiseks suunatud ürituste läbiviimisel või nn omaealiste projektinõustajatena edasiste projektidele.

Kõnealuse koolitusprojekti mudelit ja sarnast lähenemist võiks ehk rakendada ka mõnes teises valdkonnas, kus pikaajaline koolitusprotsess jm sihtsuunitlusega tugitegevused võiksid avaldada olulist mõju valdkonna arendamisele, olgu selleks siis teemapõhised prioriteedid nagu näiteks mitte-formaalse õppimise idee levitamine, inimõigustega seotud teadlikkuse arendamine või hoopis mõne prioriteetse uue sihtgrupi kaasamine noorsootöös nagu maa-noored, töötud noored jpt.

Ja ometi ei ole see kõik aktuaalne ainult Eestis. Kuivõrd noorteprojektid kinnipidamisasutustes ei ole laialt levinud teisteski Euroopa riikides ja nagu näitab Eesti senine kogemus, võib ka avalikkuse vastukaja sellisele sisulisele tegevusele noorte kinnipeetavatega olla algselt pigem kahtlev kui toetav, võiks just rahvusvahelisel tasandil toimiv koostöö ning heade praktikate vahetamine tuua täiendavat tunnustust sellisele tööle.

Viidatud allikad

Gerard, F.-M. (1998). Remedial strategies for failure at school in the European Union. Teoses: Integrating all young people into society through education and training. European Commission.

Enn, Ü. (2004). Erinoorsootöötajate koolituse küsimusi. Teoses: Tulva, T (toim.). Lapse kasvukeskkond ja sotsiaalsed oskused. Teadusartiklite kogumik. Lastekaitse Liit ja Tallinna Pedagoogikaülikool. Tallinn

Kidron, A (1999). 122 õpetamistarkust. Tallinn

Noorsootöö strateegia 2006–2013 (06.07.2006), <http://www.hm.ee/index.php?03240>

Ümarik, M., Loogma, K. (2005). Pädevused ja pädevuste arendamine noorsootöö valdkonnas: Eesti noorsootöötajate professionaalne taust. Noorsootööalase koolituse valdkonna uuringu raport (2005). Tallinn.

Sotsiaalne kaasatus. Käsiraamat (2005). Toim. Enn, Ü; Tupits, D. Tallinn. ISBN 9985–9613–7–4, <http://euroopa.noored.ee/kasiraamat>

Lisad

Lisa 1. Koolituse I faasi programm

Lisa 2. Koolituse II faasi programm

Lisa 3. Koolituse III faasi programm

Lisa 4. Koolituse sessioonide näiteid

Lisa 5. Koolituse osalejate nimekiri

Lisa 6. Koolitust tutvustav pöördumine vanglate direktoritele, jaanuar 2005

Lisa 7. Koolituse ja projektide meediakajastuse näiteid

EUROOPA NOORED EESTI BÜROO KOOLITUSPROJEKT EESTI KINNIPIDAMISASUTUSTE TÖÖTAJATELE 2005–2006
I faas 17.–19.08.2005, hotell Peoleo

PROGRAMM			
	Esimene päev	Teine päev	Kolmas päev
	K 17. august 2005	N 18. august 2005	R 19. august 2005
09.30		Vajaduste analüüs: Osalejate analüüs noorte kinnipeetavate huvidest, arenguvajadustest ja senistest tegevustest baasina edasistele projekti-ideedele Programm Euroopa Noored võimaliku vastusena noorte vajadustele: eesmärgid, projektide tutvustus ja tingimused, rõhuasetusega noorsooalgatusprojektidel	Projektijuhtimise põhialused: eelmise õhtu praktilise kogemuse analüüs Töö oma projekti-ideega: individuaalsed konsultatsioonid ja edasise tegevuskava koostamine Koolituse I faasi kokkuvõte, analüüs
LÕUNA	Osalejate saabumine kuni 14.30	13.00–15.00	13.30–14.30
15.00	Koolituse sissejuhatus: taust, eesmärgid, lähenemised, ootused koolituse suhtes Tutvumine, meeskonna loomine: Eesti kaardi koostamine, kaardistamiseks koolitusse kaasatud vanglaid ja töötajaid; meeskonnatööharjutus „Ruutude mäng” Analüüs ja grupi koostööpõhimõtete määramine	Noorte osalus, mitte-formaalne õppimine ja projektijuhtimise põhialused: Koostööpõhine õppimine töögruppides (igal grupil üks kolmest teemast), järgnes peamise esiletoomine nn konverentsiettekannete vormis teistele gruppidele Ettevalmistusaeg osalejatele, et korraldada projektijuhtimise põhitõdedele tuginev grillipidu	Osalejate lahkumine alates 14.30-st
19.30	ÕHTUSÖÖK	GRILLIÕHTU	
	21.00–22.00 Ühistegevused Osalejate tutvustused: Kui ma oleksin.. ...muusika... ...midagi loodusest... ...raamat...		

EUROOPA NOORED EESTI BÜROO KOOLITUSPROJEKT EESTI KINNIPIDAMISASUTUSTE TÖÖTAJATELE 2005–2006
II faas 18. – 20. jaanuar 2006 Tartus, hotellis Kantri

PROGRAMM			
	Esimene päev	Teine päev	Kolmas päev
	K 18. jaanuar	N 19. jaanuar	R 20. jaanuar
09.30	SAABUMINE	Päeva sissejuhatus Noorte õigusrikkujate psüühilised probleemid ja toimetulek – võimalusi noorte abistamiseks. Lemme Haldre, Tartu Laste Tugikeskus Praktilisi harjutusi ja grupitöid, kogemusi riskinoortega tööst Kaagvere erikooli näitel	Päeva sissejuhatus <ul style="list-style-type: none"> • Kogetu mõtestamine – meetodid noorsootöös • Töö oma projekti-ideega, individuaalsed konsultatsioonid • Koolituse II faasi analüüs ja kokkuvõtted
13.00	LÖUNA	LÖUNA	13.30 LÖUNA
14.00	<ul style="list-style-type: none"> • Tere tulemast koolituse II faasi • Ülevaade senistest koolitusprojekti tegevustest, projektide vahepealsest arengutest (esitlused projekti-gruppidele) 	Noorte õigusrikkujate psüühilised probleemid ja toimetulek – võimalusi noorte abistamiseks (jätkub) Foorumteatri võimalused tööks riskinoortega. Piret Soosaar, Kadi Jaanisoo ja Mari-Liis Velberg, VAT Teatri Foorum-grupp	Lahkumine
17.30	ÕHTUSÖÖK	19.00 ÕHTUSÖÖK	
Õhtu	18.30 – 21.30 Loovkirjutamine. Valeri Koort ja Priit Kallakas, Loesje-Eesti Töötoa tulemusena tekkisid osalejate poolt loodud plakatid, mida on kasutatud ka käesolevas kogumikus	Koolituse vaheanalüüs. Algselt oli küll planeeritud osalejatepoolne meetodite tutvustus, kuid arvestades päeva intensiivset programmi ning osalejate poolt väljendatud vajadust kogetu peegeldusteks, koguneti peale õhtusööki ühiseks sundimatuks aruteluringiks, analüüsiks	

EUROOPA NOORED EESTI BÜROO KOOLITUSPROJEKT EESTI KINNIPIDAMISASUTUSTE TÖÖTAJATELE 2005–2006
III faas 19. – 20. juuni 2006 Saku mõisas

PROGRAMM		
	Esimene päev	Teine päev
	E 19. juuni	T 20. juuni
09.00	SAABUMINE	<p>Päeva sissejuhatus</p> <p>Avatud ruumi põhimõtetele tuginev grupiarutelu teemal „ühine projekt ja koostöö tulevikus“</p> <p>Ehkki algselt pakuti välja mitmeid teemasid väikeste gruppide aruteludeks, kujunes lõpuks välja üks ühine arutelu ilmselt osalejate jaoks sel hetkel aktuaalseimal teemal – tulevikukoostöö. Osalejad väljendasid huvi koostöö jätkumiseks, üksteise kursis hoidmiseks projektide edasise kulgemisega. Arutleti koolitusprojekti ja selle tulemusi kajastava ürituse ideed.</p>
13.00	LÖUNA	13.30 LÖUNA
14.00	<p>Tere tulemast koolituse III faasi</p> <p>Tagasisaade koolituse möödunud etappidele</p> <p>Projektide vahepealsete arengute esitlused projektigruppidele – tagasiside, refleksioonid kuulajatelt</p>	<p>Kokkuvõtted</p> <p>Koolitusprojekti analüüs</p> <p>Tunnistuste kätteandmine</p> <p>Lahkumine</p>
17.30	ÕHTUSÖÖK	
Õhtu	<p>Ekskursioon Saku Pruulikotta</p> <p>Mais 2006 Inglismaal toimunud rahvusvahelise õppevisiidi kogemuse tutvustus Murru vangla osalejatelt</p> <p>Ühine arutelu ja ajaveetmine</p>	

KOOLITUSE SESSIOONIDE NÄITEID

SESSIOON „TARKUSETERADE KONVERENTS”

Toimumisaeg: I etapi teisel päeval, 18. augustil kl 15.00 – 18.00

Eesmärgid:

- tõsta osalejate teadlikkust kolmest noorteprojekte lähedalt puudutavast teemast: projektijuhtimine, noorte osalus, mitte-formaalne õppimine;
- kasutada grupis olemasolevaid kogemusi, näiteid ja varasemaid teadmisi kui ressursse jagamiseks;
- tutvustada koostööpõhist õppimist kui üht võimalust töös noortega.

Kellaaeg	Tegevus	Tegevuse kirjeldus	Märkused läbiviijatelt
15.00	Sissejuhatus, meetodi tutvustus	Lühike koostööpõhise õppimise tutvustus – milles seisnevad grupis õppimise põhimõtted (vt viiteid allpool). Osalejad jagati 3–4-liikmelisteks gruppideks, igale grupile anti väljavõtted tugimaterjalidest ühel järgneval teemal: <ul style="list-style-type: none">- projektijuhtimine- noorte osalus- mitte-formaalne õppimine. Lisaks paluti kasutada materjale „koolituse raamatukogust”, enda teadmisi/kogemusi ja koolitajaid...kõikvõimalikke olemasolevaid ressursse.	
15.35	Töö gruppides: teemade ettevalmistamine	Teema ettevalmistuseks oli aega 45 minutit. Selle aja jooksul pidi iga grupiliige individuaalselt tutvuma ühe materjaliga või mõtisklema oma grupi teemal (oma varasemate kogemuste ja teadmiste taustal). Seejärel, kui kõikide liikmete poolt olid tehtud selgitused teema kohta, valmistati ette ühine ettekanne teistele gruppidele esitlemiseks „konverentsil”.	Ettevalmistus kulges hästi, ehkki teemade mahukust arvestades jäi aega mõnevõrra väheks. Ajapuudus tingis ka selle, et „ettekannete” koostamisel kasutati materjalidena vaid algselt kättejagatud ja see mõnevõrra ilmselt kitsendas teemakäsitlust.
16.20	KOHVIPAUS		
16.30	Teemade esitlus töögruppide poolt ehk „Tarkuseterade konverents”	Kohvipausi ajal muudeti oluliselt koolitusruumi kui keskkonda – tavapäraselt ringis paiknevate toolidega koolitusruumist sai formaalne konverentsiruum puldi ja tooliridadega. Üks koolitajatest võttis enda kanda konverentsi moderaatori rolli. Iga grupp esitles 20 minuti jooksul uuritud teemat, tõstes esile olulisimat. Järgnesid küsimused ja kommentaarid koolitajatelt ja teistelt gruppideelt.	Muudetud keskkond mõjus märguliselt ja värskest, samas lisas ka täiendavat väljakutset osalejatele.

Toetav kirjandus

Ühisõppe meetodid Anti Kidroni raamatust „122 õpetamistarkust“ (Tallinn Mondo, 1999):

- kooperatiivne õppimine „mosaiikrühmas“ – E. Aronson
- õpilaste meeskondlik õppimine – student Team Learning – R.E. Slavin
- Koosõppimine – Learning together – R.T Johnson, D.W. Johnson
- Grupiuurimus – Group Investigation – Y. Sharon, S. Sharon

Sessiooni mõju nii osalejate kui läbiviijate vaatepunktist

Osalejate poolt täidetud tagasisidelehtedest ilmnes, et osalejad võtsid kasutatud meetodi hästi vastu, viidates, et sarnast lähenemist saaks edukalt kasutada noorte puhul. Ehkki aeg oli suhteliselt lühike, tõdesid osalejad, et sessioon aitas neil teadvustada olulisimat käsitletud teemadel. Näiteks tõi formaalhariduses tegev koolituse osaleja välja, et sai uusi teadmisi mitteformaalse õppimise teema kohta, samuti sai selgitada kooli (formaalhariduse) rolli mitteformaalse õppimise kõrval ning seeläbi nii endale kui teistele taaskord teadvustada formaalse ja mitte-formaalse teineteist täiendavat positiivset mõju õppijate arendajana.

Samas toodi ka välja, et oleks soovinud enam teooriate tutvustamist koolitajate poolt.

Koolitajate seisukohast oli positiivne, et suhteliselt lühikese aja jooksul õnnetus tagada põgus sissevaade kolme väga mahukasse teemavaldkonda: projektijuhtimine, noorte osalus ja mitteformaalne õppimine. Kuna nimetatud on võtmetähtsusega programmi Euroopa Noored kvaliteediaspektides, oli nende käsitlemine äärmiselt oluline. Tagasivaatavalt võib väita, et nimetatud teemad keskisid aeg-ajalt esile koolitusprotsessi läbivalt, sh praktiliste projektide kogemusi vaagides ning mitmel korral viidati siis aruteludes tagasi tarkuseterade konverentsil või sellele eelnenud grupitöodes esiletulnule.

Samuti mõjus antud lähenemise puhul positiivselt meetodi uudsus ja põhimõte usaldada gruppi ennast uue teema tutvustamisel.

SESSIOON „PROJEKTITUHTIMISE PÕHITÕDEDELE TUGINEV GRILLIPIDU”
Toimumisaeg: I etapi II päeval kell 18.00 – 22.00 ja III päeval kell 9.45–10.15

Eesmärgid:

- Teadvustada projektijuhtimise olulisimaid põhitõdesid;
- Luua seoseid teoreetiliste tõdemuste ja praktilise projektijuhtimise protsessi vahel;
- Toetada grupi initsiatiivi programmi läbiviimisel ja ühtekuuluvustunnet.

Aeg	Tegevus	Tegevuse kirjeldus	Märkused läbiviijatelt
II päev 18.00	Ettevalmistus grillipeoks	Osalejatele anti ülesandeks korraldada „Projekti-juhtimise põhitõdedele tuginev grillipidu”. Grilliõhtu toidud-joogid olid korraldajate poolt varutud, osalejate ülesandeks oli ette valmistada peo sisuline osa ja programm.	Osalejate entusiasm oli innustav ja näha oli, et enamus oli ettevalmistu- sesse aktiivselt kaasatud.
II päev 19.30	Grillipidu	Osalejad oli planeerinud mitmeid mängu, ühis-tegevusi (sh rollimäng koolitajatele, kus simu-leeriti tööd noorte kinnipeetavatega jm tee-maga seonduvat). Üks osalejatest musitseeris viiulil, lauldi...	Õhkkond oli väga õdus ja soodustas igati ühise grupi kujunemist.
III päev 09.45	„Projektijuhtimise õppetunnid”	Toimus grupi refleksioon eelmise õhtu grilli-peo korraldustest ja läbiviimisest projektijuhtimise oluliste põhimõtete taustal, koolitajad andsid omalt poolt tagasisidet ning üldistavaid kommentaare.	Ühine analüüs osutus väga aktiiv-seks, arutelust selgus palju olulisi tõde-musi selle kohta, mis projekti kui sellist üldse iseloomustab ning mida projekti-juhtimisel silmas pidada.

Arutelu tulemused: grillipidu kui projekt

Osalejad leidsid, et eelmisel õhtul toimunud grillipidu ja selle ettevalmistused loovad projektiga paralleele järgmiselt:

- AJALISELT PIIRITLETUD
- EESMÄRGID (OLULINE, ET OLEKSID SELGELT MÄÄRATLETUD), NENDE SAAVUTAMISELE SUUNATUD
- ÕNNESTUMINE -> TULEMUSLIKKUS
- IDEE / PLANEERIMINE / ROLLIDE JAOTUS / KOOSTÖÖPARTNERITEGA KONSULTATSIOON / ETTEVALMISTUS / PÕHITEGEVUS
- RESSURSID PIIRITLETUD
- OOTAMATUD, SPONTAANSULT ESILEKERKIVAD IDEED
- ELAMUSED (MIDAGI, MIS LIIGUTAB)
- KORRALDAJAD/OSALEJAD
- JÄTKUPROJEKTIID, PROJEKTI (TEGEVUSTE) MÕJU
- LISAVÄÄRTUS
- KESKKONNAST ÜLLATUSED, INTERAKTSIOON ÜMBRITSEVAGA
- JUHTIMISSTIIL
- MEETODID JA NENDE KASUTAMINE SÕLTUVALT SITUATSIOONIST
- VAHEANALÜÜS PROTSESSI LÄBIVALT
- TAGASISIDE
- HALB KÄITUMINE? EBASELGED? ILLEGAALNE TEGEVUS „HEA EESMÄRGI” NIMEL
- MEESKONNALIIKMETE HINNANG MEESKONNATÖÖLE (ÜHTSUSELE JM)
- EELNEVALT VÕIB MÄÄRATLEDA SEDA TÜÜPI PROJEKTI ISELOOMULIKUD/ OLULISED/ TAVAPÄRASED TEGEVUSED (PEOGA SEONDUVAD NÄIT. TANTS, POHMELL, KAKLUS...) KUI NEID EI TOIMUNUD, MIKS? ON SEE HEA?
- RISKIDE HINDAMINE
- LÕPPANALÜÜS OLULINE

Sessiooni mõju osalejate ja läbiviijate vaatepunktist

Vaba aja ühistegevuse sidumine koolitusel käsitletud sisulise teemaga leidis väga positiivse vastukaja. Asjaolu, et tegevused olid korraldatud osalejate endi poolt, aitas kaasa ka sellele, et osalejad olid väga avatud vastu võtma väljakutseid suhteliselt võõras grupis. Üks osaleja tõi oma tagasisidelehel õhtut kommenteerides välja:

„MEELDIS VÄGA, VÄGA! ELUS ESIMEST KORDA MÄNGISIN KASSI JA SEDA VEEL TEISTE VÕÖRASTE INIMESTE EES!”.

Koolitajate hinnangul toimis grillipidu ideaalselt grupi liitjana. Samuti õigustas meetod end selles osas, et näitas: projektijuhtimine ei kujuta endast keerulist teoreetilist kogumit, vaid selle olulised põhimõtted ilmnevad praktikas, tavapärastes tegevustes, milles me seda sageli aga teadvustada ei oska.

OSALEJATE NIMEKIRI

	Osaleja	Asutus	Amet	Osalus etappides		
				I	II	III
Murru Vangla						
1.	Kaidi Kivisaar	Murru Vangla	Sotsiaaltöötaja	■	■	■
2.	Riina Soom	Murru Vangla	Psühholoog	■	■	■
3.	Mare Riimets	Keila Ühisgümnaasium	Õpetaja	■	■	■
Pärnu Vangla						
4.	Kaire Aamisepp	Pärnu Vangla	Sotsiaalosakonna juhataja kt	■		
5.	Krista Lip	Pärnu Vangla	Psühholoog	■	■	
6.	Alex Trope	Pärnu Vangla	Huvijuht, raamatukoguhoidja		■	
Tallinna Vangla						
7.	Aljona Toporkova	Tallinna Vangla	Spetsialist-huvijuht	■	■	
8.	Ebe Värk	Tallinna Vangla	Hariduskorraldaja	■		
9.	Elis Kurs	Tallinna Vangla	Vangistusosakonna peaspetsialist	■		
10.	Liisa Paavel	Tallinna Vangla	Spetsialist-hariduskorraldaja			■
11.	Piret Adrik	Tallinna Vangla	Sotsiaalosakonna peaspetsialist		■	■
12.	Marika Õispuu	Tallinna Täiskasvanute Gümnaasium	Õpetaja	■	■	
Tartu Vangla						
13.	Eneken Juurmann	Tartu LV Haridusosakond (projekti alguses Tartu Vangla hariduskorraldaja)	Peaspetsialist õppesuundade alal	■	■	■
14.	Inge Johanson	Tartu Vangla	Sotsiaaltöötaja	■	■	■
15.	Ruslan Lainola	Tartu Vangla	Sotsiaalpedagoog	■	■	■
16.	Martin Poobus	Tartu Vangla	Spetsialist-huvijuht			■
Viljandi Vangla						
17.	Sergei Drögin	Viljandi Vangla	Spetsialist-huvijuht	■	■	■

04.01.2005

Lugupeetud Vangla direktor,

Pöördume Teie poole koostöösooviga. Nimelt osaleb Eesti Vabariik aastatel 2000-2006 Euroopa Liidu noorsooprogrammis Euroopa Noored (ingl.k. *YOUTH*), mis võimaldab 15–25-aastastel noortel osaleda erinevates noorsooprojektides ning samas pakub erinevaid enesetäiendus- ja koostöövõimalusi 15–25-aastaste noortega töötavatele spetsialistidele. Programmi poolt toetatavad projektid leiavad aset mitte-formaalse hariduse valdkonnas, noorte vaba-aja tegevustena.

Eesti on Euroopa Liidu noorsootöö-alast koostööd võimaldavates programmides osalenud alates 1998. aastast ning sellest ajast alates on projektides osalenud kokku üle 10 000 noore. Ka varasematel aastatel on programmi üheks oluliseks sihtgrupiks olnud erivajadustega, vähemate võimalustega ja/või riskigruppidesse kuuluvad noored, sealhulgas on see paljudele neist olnud esmakordseks kogemuseks kohtuda ja teha koostööd välisriigi noortega – võtta Eestis vastu eakaaslasti erinevatest Euroopa riikidest või osaleda projektis, mis leiab aset väljaspool Eestit.

Toomaks näiteid senistest kogemustest töös riskinoortega võiks eeskätt nimetada erinevate kriminaalhooldusosakondade, alaealiste komisjonide ja Kaagvere Erikooli osalust mitmetes rahvusvahelistes noorsoovahetustes.

Kuna Teie töö on seotud noortega, kes viibivad kinnipidamisasutuses, võiks näiteks kõne alla tulla osalemine noorsooalgatusprojektis, mille raames on võimalik kaasata Teie asutuses viibivaid noori mõne noorte jaoks olulise probleemi/teema käsitlemisse.

Sellised projektid ei eelda rahvusvahelist koostööd – pigem on oluline, et Teie asutuses viibivatest noortest moodustuks sotsiaaltöötaja, õpetajate ja teiste töötajate või vabatahtlike toel nn algatusgrupp (vähemalt 4 noort vanuses 15–25 eluaastat), kes siis 3–12 kuu jooksul teistele noortele suunatud vangla-siseseid tegevusi planeerib ja ellu viib.

Projekti teema võiks olla seotud küsimustega, mis Teie noortele huvi pakuvad ja olulised on: noorte tööhõive ja toimetulek (sh peale vanglast vabanemist), narkomaania jt noorteprobleemid, sport noorte elus vm. Noorsooalgatus peaks kindlasti aitama tõsta noorte teadlikkust valitud teemal, kusjuures konkreetsed tegevused (näit. üritused, loengud, plakatkonkurss, *graffiti*-konkurss vm), mille kaudu seda tehakse, sõltuvad noorte huvidest ja võimetest.

Noorsooalgatusprojekti puhul võiks kõne alla tulla, et korraldatakse vangla-siseseid üritusi, mis on noorte õppetööst vabal ajal avatud kas teatud osale noortest või kõigile (olenevalt Teie sisekorrast).

Soovides, et selline eneseusku ja -hinnangut toetava kogemuse võimalus võiks jõuda noorteni ka Teie asutuses, edastangi Teile siinkohal programmi erinevaid alaprogramme tutvustavad infomaterjalid. Lisainfot leiate ka <http://euroopa.noored.ee>

Lisaks korraldab Euroopa Noored Eesti büroo aastatel 2005–2006 Eestis 15–25-aastastele noortele suunatud kinnipidamisasutuste töötajatele koolitusprojekti, mille eesmärgiks on luua paremad eeldused edasisteks noorte projektideks vanglates.

Koolitusprojekti on oodatud osalema igast kinnipidamisasutusest 2–3-inimeseline meeskond (sotsiaaltöötaja, psühholoog, vanglas tegutsev vabatahtlik, juhtkonna esindaja vm), kusjuures meeskonda võib kaasata lisaks kinnipidamisasutuse töötajatele ka asutuse partneriks oleva MTÜ või õppeasutuse esindaja.

Siinkohal kuulutame välja konkursi osalejate leidmiseks nimetatud koolitusprojektile. Juhul kui olete huvitatud, et Teie asutus saab sellisesse koolitusse ning edasistesse noorteprojektidesse kaasatud, palume koolitusest huvitatud töötajatel (soovi korral ka Teie partnerorganisatsioonidel, näit. MTÜ, kool vm) täita lisatud avaldused (igal inimesel eraldi) ning edastada need hiljemalt 10.02.2005 avalduses toodud aadressil.

Avalduses palume huvitatutel määratleda ka oma vajadused edasise projektijuhtimise valdkonnas, et saaksime neile tuginvalt koolituse sisu täpsemalt planeerida. Üldjoontes hõlmab kogu koolitusprojekt aga järgmisi etappe: Koolitus -> töö vanglas noortega -> projektitaotluste esitamine -> projektide elluviimine -> koolitusprojekti lõppfaas, projektide analüüs (2006. aastal). Kogu protsessi toetab pidev projektinõustamine Euroopa Noored Eesti büroo poolt, samuti kokkusaamised teiste koolituses osalevate tiimidega erinevatest kinnipidamisasutustest Eestis.

Koolitusprojektiga seotud kulud (majutus- ja toitlustus koolituste vältel, koolitajate ja õppematerjalide kulud jm) – välja arvatud Eesti-sisene transport koolituste toimumispaika ja tagasi – kaetakse Euroopa Noored Eesti büroo poolt, programmi Euroopa Noored raames.

Loodan väga, et Teil ning teistel Teie asutuses töötavatel spetsialistidel jagub huvi, aega ja energiat, loomaks Teie asutuse noortele pikemas perspektiivis paremad võimalused noorteprojektides osalemiseks ning otsustate väljapakutud koolitusprojekti osalema asuda.

Lisaküsimustega ärge kahelge pöörduda tel.(0) 697 9221 või e-posti aadressil: ully@noored.ee

Edasisele meeldivale koostööle lootes

Ülly Enn

Programmi konsultant juhataja ülesannetes

Euroopa Noored Eesti büroo

Sihtasutus Archimedes

EESTI EKSPRESS, 25.05.2006

TARVO HANNO VARRES

Karmid sündmused lihtsas keeles

August Künnapu kuulas Tallinna linnavanglas Areeni tulevikutähe Verba Ab Intra kontserti.

Verba Ab Intra kontsert Tallinna vanglas, 18. mai, kell 10 hommikul.

Möödunud neljapäeva hommikul toimus Tallinna Vangla spordisaalis sündmus, mis on ebatavaline nii siin- kui sealpool vanglamüüri viibijatele – räppkollektiivi Verba ab Intra kontsert. Üritus toimus programmi “Euroopa noored” raames, projekti nimi oli “Sina oled DJ” ja avatüritus kandis pealkirja “Sõna jõud”. Vanglas vaba aja sisustamise projekti koostasid kinnipeetavad **Andrus Elbing**, **Raimond Kukuškin**, **Madis Villem**, **Indrek Ristmägi** ja **Tanel Miido**. Publik koosnes pikemat aega karistust kandvatest vangidest, vangla juhtkonna liikmetest, projekti “Euroopa noored” korraldajatest ning mõnedest külalistest. Esitlusele tuli kümme konda lugu, sealhulgas “Kuritöö ja karistus”, “Nahhui te koputate” ja “See siin on tsoon”.

Verba ab Intra väärrib oma nime – SÕNAD tulevad poistel tööpoolest SEESTPOOLT. Kinnipeetava Andrus Elbingu saaremaine ehedus kohtub karistusalluse Raimond Kukuškini räpipealinn Rakvere taustaga. Vahetud tekstid kirjutatakse üheskoos ja räpitakse ette nii eesti kui vene keeles. Tekstid valmivad tillukeses kuuekohalises kambris öösel, siis kui teised magavad.

Vargad, röövlid, tapjad, / kui algad, / kõik nad on so küljes nagu takjad, / Vereimejad, vampiirid, kaanid, / vabadusse minejad, / nende pükste viigid ja tulevikuplaanid (“Tsoonikooslus”).

“Elbing võiks olla noorte hiphoparite kohustuslik kirjavara – mänguruumist väljaspool viibijana on tal terane keelevaist ning rahutu, meie räppkultuuri suhtes kriitiline vaim,” kirjutab poeet Jürgen Rooste hiljuti ilmunud “Eesti räpptekstide kogumiku” eessõnas.

Elbing ja Kukuškin ei blufi ega upita ennast erinevalt paljudest teistest räpimeestest. Poisid räägivad karmidest sündmustest, mida nad on ise kogunud, jõuliselt lihtsas keeles ja leidlikes rütmides. Verba ab Intra räpib olukordadest, mis toimuvad siin ja praegu, sest sünges vanglarealaalsuses ei saa milleski kindel olla.

Tekstid on ausad autori vastu: *Vaatan merele, / seljataga röövitud mees, / ja veriseks pekstud lõustad, kõik kes langevad mo saagiks. / Vaadates merele, / jääb mo seljataha lähikäidud tee, / rannalapsesest tänavakaagiks (“Mõtisklus”).*

Tõenäoliselt loobuvad Elbing ja Kukuškin vanglast vabanedes “kriminaalset pagasist” ja jätkavad loomingulisel radadel. Elbingult on selle aasta lõpus oodata ka eesti- ja ingliskeelset helgemates toonides luulekogu ning luulepublikatsioone eri väljaannetes.

Noorsootöö jõudis vanglatesse

Augustis algas Euroopa Noored Eesti büroo koolitus Eesti vanglate töötajatele eesmärgiga luua paremaid võimalusi noorsootööks ja erinevateks projektideks kinnipeetavatega ning valmistada neid ette eluks peale vabanemist.

Kadri Haavajõe
aken@enl.ee

2006. aasta kevadeni kestva koolituse eesmärgiks on pakuda peamiselt 15-25 aastaste kinnipeetavatega töötavatele spetsialistidele uusi oskusi, mida kasutada noortele suunatud projektide väljatöötamiseks ja rakendamiseks.

"Projekti raames saab anda noortele võimalusi panna end proovile tegevustes, mis toovad kasu nii endale kui teistele kinnipeetavatele," hindas projekti olulisust koolituse korraldaja Ülly Enn.

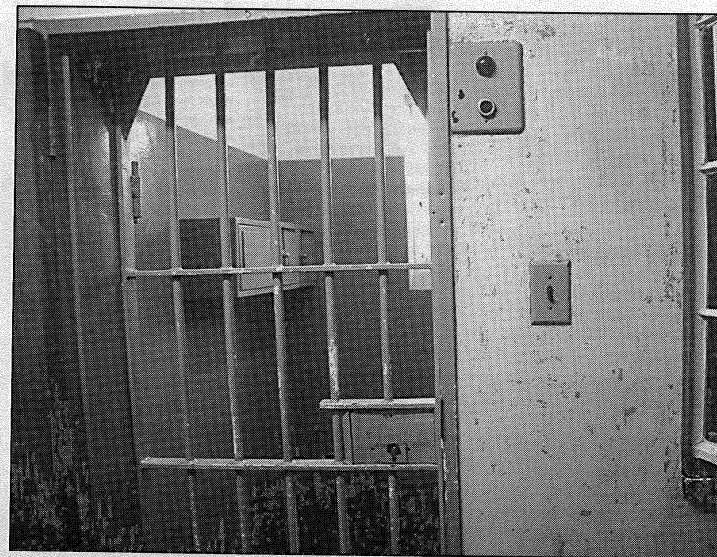
Enni kinnitusele on huvi koolitusprojekti osalemise vastu suur ning see annab märku vajadusest toetada noore inimese isiksuse arengut kinnipidamisasutustes. Samuti on igasugune arendav tegevus oluline noorte ettevalmistusel eluga toimetulekuks pärast karistuse kandmist.

Koolitusel tekkis idee teha kinnipeetavaist dokumentaalfilm

"Töötajad saavad seeläbi anda noorte kinnipeetavate tegevusele positiivset tagasisidet ja toetada nende eneseusk ja hinnangut," ütles Enn.

Huvi on väga suur

Viljandi vangla spetsialist-huvijuhi Sergei Dröginil sõnul oli juba 17. augustil toimunud esimene koolitus väga tulemuslik. Lisaks saadud infole soosis selline koostöö uute ideede sündi. "Üksi on midagi sellist raske teha. Kuid grupis tekivad uued

Viljandi vangla spetsialisti Sergei Dröginil idee noortest vangidest dokumentaalfilm väandata osutus kinnipeetavate seas väga populaarseks. Ka filmi tegemisest valmib film. FOTO: INTERNET

mõtted ja sa kuuled, mis teised arvavad," rääkis ta.

Dröginil näiteks tekkis koolituse käigus idee teha dokumentaalfilm, kus kinnipeetavad teevad ise linatseose oma elust, samal ajal filmivad teised tegevise protsessi.

Dröginil hinnangul on noored taolise võimalusega rahul. "Peale seda kui ma poistega rääkisin, küsisid nad selle (filmi - toim) kohta kogu aeg," rääkis ta. Dröginil kinnitusele on filmiprojekti puhul eriti oluline see, et noored näevad ennast kõrvalt. "Inimene hakkab siis mõtlema ja oskab ennast analüüsida," märkis ta.

Ka Tallinna vangla spetsialist-hariduskorraldaja Ebe Paenurme sõnul oli vajadus koolituse järele suur. Ta tunnistas, et kinnipidamiskohtades on noortega seotud ettevõtmisi raskem ellu viia kui mujal, kuid seda olulisem on

seda proovida. "Selline võimalus arendab kinnipeetavaid ja annab neile võimaluse tõesti midagi ise teha. Meie jaoks on oluline, et noortel oleks ka vangla personali poolt tugi olemas," lausus ta.

Koolitus viies vanglas

Koolitusprojekt hõlmab kolme etappi, mille jooksul arendatakse teadmisi ja oskusi projekti juhtimise ja täiskasvanukoolituse osas ning omandatakse uusi meetodeid töös noortega vanglates.

Koolituse käigus saavad õpetust vanglate sotsiaaltöötajad, õpetajad, hariduskorraldajad, psühholoogid ja vangistusosakonna spetsialistid. Projekti osalevad Tallinna, Tartu, Murru, Pärnu ja Viljandi vangla töötajad.

Eesti vanglates on vanuses 15-25a. kokku 774 kinnipeetavat, neist 4 eeluurimise all, 78 kohutalust ja 692 süüdimõistetut.

HARIDUS

Koolitus vanglates

Koolituse sihtgrupiks on 15-25 aastased kinnipeetavad.

Koolitusel osalevad Tallinna vangla, Tartu vangla, Murru vangla, Pärnu vangla ja Viljandi vangla töötajad, lisaks koostööpartnerid Rummu Erikoolist, Tallinna Kutsekoolist nr 5 ja Pärnu Pereabikeskuse psühholoogiateenistusest.

Koolitus kestab 2006a. kevadeni.

Projekti korraldab Sihtasutus Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo.

Allikas:
www.euroopa.noored.ee

Murru vangla noorteprojektide tuumikgrupp: tagareas vasakult kinnipeetav Harri, koordinaator Üllý Enn, sotsiaaltöötaja Kaidi Kivisaar, kinnipeetav Deniss, psühholoog Riina Soom ja kinnipeetav Valter. Esiplaanil kinnipeetavad Deniss ja Anatoli.
Foto: Raigo Pajula

Vanglanoored juhivad omaalgatuslikke projekte

29.06.2006 00:01

Lauri Luht

Neljas Eesti vanglas on käimas kuus projekti, mille kogumaksumus küündib peaaegu 400 000 kroonini. Noored kinnipeetavad arendavad end ühiskonda naasmiseks, harivad ka vabaduses viibijaid ning väntavad filmi.

Projektid, mida noored teevad, aitavad neil mõtestada oma elu kulgu ning manitseda teisi riskigrupi noori mitte sattuma vanglasse, samuti sisustada vanglas veedetavat aega, korraldades sotsiaalseid diskussioone, spordi- ja muusikaüritusi.

Hirmutavad vanglaeluga

Samuti on projekte, mis käsitlevad mitmesuguseid hariduse omandamise võimalusi ning aitavad noortel pärast vangistust paremini ellu tagasi pöörduda. Rõhk on aga kogemusel, mida vanglanoored saavad üldise projektijuhtimise ja koostamise vallas.

Murru vanglas kirjutasid ja viivad läbi projekti kuus kinnipeetavat. Projekti tuumikgrupi liikmed on otsustanud viia vanglas läbi vestlusgruppe riskikäitumisega 14–18-aastastele noortele ning rääkida õigusrikkumistest ja selle tagajärgedest.

«Soovisime näidata noortele, milline elu on vanglas ning rääkida oma kogemustest, et panna riskigrupi noori mõtlema,» tutvustasid Postimehele projekti põhiinitsiaatorid, kinnipeetavad Anatoli ja Deniss.

Murru vanglasse kutsutakse aastas 8 gruppi riskinoori (rohkem vanga reeglid ei luba – toim), mis koosnevad 8–12 noorest vanuses 14–18 aastat ning nad veedavad seal kinnipeetavatega pool päeva. Lisaks oma lugudele tutvustavad teelt eksinud vanglaelanikud noori ka ühe vangla kohutavamaks peetud osakonnaga (9. blokiga – toim).

Kogu nende tegevusest valmib kuritöö-ennetuslik dokumentaalfilm, mida poisid loodavad tulevikus levitada, et problemaatilised noored mõistaksid, mida tähendab vangla olustik ning valesti elatud elu.

Nüüdseks moodustavad noorsooalgatuslike projektide tuumikgrupi juba rohkem kui 50 noort vangi koos väljakoolitatud juhendajatega neljast Eesti vanglast. Projektidesse kaasatud noori on aga kordades rohkem. Pilotprojekti, mille raames koolitati välja 13 vangla töötajat neljast Eesti vanglast, alustas Euroopa Noorte Eesti büroo juba 2005. aasta augustis.

Noorsootöö koolitus vanglatöötajatele

Samal teemal vt ka „Vangla – kas karistus- või kasvatusasutus?“, Sotsiaaltöö nr 4/2005

Ülly Enn

*Kaasatuse ja koolituse valdkonna koordinaator
Euroopa Noored Eesti büroo, Sihtasutus
Archimedes, sotsiaaltöö magister*

„Arvata võis, et nad ükskord vanglas lõpetavad...“ – just niisugune anonüümne kommentaar laekus portaalis Delfi Noortekas 7. oktoobril 2005 avaldatud uudisele Euroopa Noored Eesti büroo koolitusprojektist Eesti vanglatöötajatele. Olgugi et selle kommentaari näol on ilmselt tegu pelgalt vaimukusega ning ei ole teada, kas autor pidas silmas kinnipeatavaid või koguni Euroopa Noored Eesti bürood, on ütlus „vanglas lõpetamisest“ suhteliselt laialt levinud ning peegeldab ühiskonna mõtteviisi ja hoiakuid. Ometi on nii õigusrikkumise toime pannud inimeste kui ühiskonna arengu seisukohast väga vaja uskuda, et vanglasse sattumine võib tähendada hoopis uue algust. Ühest sellisele lähenemisele tuginevast koolitusprojektist artiklis juttu tulebki.

Koolitusest ja selle lähtekohtadest

Eelmisel aastal alustas Euroopa Noored Eesti büroo 2006. aasta kevadeni vältavat koolitusprojekti Eesti vanglatöötajatele arendamiseks nende pädevust noortega tehtavas töös ja projektijuhtimises ning loomaks seeläbi ka eeldusi edasisteks noorteprojektideks Eesti vanglates. Idee sai alguse programmi Euroopa Noored seniseid Eesti kogemusi vaagides, millest selgus, et noorte kaasamises on saavutatud suhteliselt

häid tulemusi nii erivajadustega noori kui alkoholi ja narkootikume tarvitanud noori silmas pidades. Toetust on leidnud ka mõned projektid õigusrikkumisi toime pannud ja kriminaalhooldusele määratud noorte kaasamiseks.

Üha enam leiavad nimetatud sihtrühmad tähelepanu ka noorsootöös laiemalt, seda enam, et Eestis on olemas riiklikult reguleeritud erinoorsootöö, mille eesmärk on „...riskioludes elavatele ja/või probleemkäitumisega noortele arengueelduste loomine noore võimete ja oskuste aktiveerimise ning motivatsiooni suurendamise kaudu“ (EV noorsootöö kontseptsioon, riikliku noortepoliitika ja noorsootöö strateegia eelnõu). Samas on Eestis teravalt tõstatunud vajadus selliste noortega töötavate spetsialistide (täiend)koolituse järele, toetamaks nende ametialast kompetentsust (Enn 2003, *Noorsootööalase koolituse valdkonna uuringu raport* 2005). Nii küpseski idee pikaajalisest koolitusprojektist Eesti vanglatöötajatele, milles teoreetilist teemakäsitlust toetab reaalsete projektide väljatöötamine koolituses osalejate poolt koos noorte kinnipeatavatega programmi Euroopa Noored raames.

Programmi Euroopa Noored tegevus tugineb mitteformaalse õppimise põhimõtetele,

mida on oma õppijakesksuse ja paindlikkuse tõttu peetud väga sobivaks eeskätt erivajadustega või vähemate võimalustega noortele suunatud kaasatustöös (*Sotsiaalne kaasatus* 2005, 39–42). Noorteprojektidega antakse noortele võimalus end proovile panna ja saada väärtuslikke (õppimis)kogemusi ning seda seesuguses vormis, millest võib innustuda ka formaalharidusest ja tavatähenduses õppimisest võõrdunud noor. Programm Euroopa Noored võimaldab ellu viia erisuguseid ettevõtmisi alates rahvusvahelisest noorterühmade kokkusaamisest noorsoovahetuse vormis kuni vabatahtliku teenistuseni, kus noorel on võimalik mõnda aega elada ja töötada vabatahtlikuna mõnes välisriigis. Kinnipidamisasutuses viibivate noorte võimalused välisilmaga suhtlemiseks on piiratud, seepärast võeti koolituse kavandamisel aluseks noorsooalgatusprojektid (programmi Euroopa Noored alaprogramm 3), mida rühm noori saaks teisi kinnipeetavaid kaasates vanglas ellu viia. Lähtekohaks sai idee, et noored võiksid korraldada näiteks vestlusringe või töötubasid neile huvipakkuvatel teemadel, korraldada kinnipeetavate seas *graffiti*-konkursi noortele oluliste teemade kajastamiseks vm.

Peamine on, et tegevus lähtuks noorte endi huvidest ja vajadustest ning noorteprojekti toetavad töötajad saaksid sedakaudu anda kinnipeetavate tegevusele tagasisidet, toetada nende positiivseid õpikogemusi ja seeläbi ka noorte eneseusku ja -hinnangut. Mida eeldab niisuguse projekti juhendamine ühelt vanglaametnikult? Senisele kogemusele tagasi vaadates julgen öelda, et eelkõige huvi ja motivatsiooni, usku noortes kinnipeetavatesse ning nende võimetesse, mis paneb otsima üha uusi väljundeid töös noortega. Või vähemasti võib nii iseloomustada koolitusprojektis osalemiseks soovi avaldanud Murru, Pärnu, Tallinna, Tartu ja Viljandi vangla töötajaid ning nende koostööpartnereid Rummu Erikoolist ja Tallinna Kutsekoolist nr 5. Osalejate seas on sotsiaaltöötajaid, psühholooge, huvijuhte, hariduskorraldajaid ja õpetajaid, ka üks vangistusosakonna spetsialist. Ametite laiaulatus-

lik esindatus ei ole aga kindlasti ainus kõnealuse koolituse lisaväärtus; eelkõige on sel positiivne mõju noorte kinnipeetavate arengu huvides tehtavale vanglaametnike koostööle.

Kui eelnev viitas hoiakutele uue omandamise ja arengu suhtes, seega koolituses nii olulise tähendusega aspektile, siis asunud kaardistama osalejate koolitusvajadusi, ilmnes, et valdavalt tunnetavad vanglaametnikud vajadust täiendada end projektijuhtimises ja noorsootöö spetsiifikas, sh meetodites, mida töös noortega rakendada.

Koolituse korraldusest ja sisust

Koolituse ettevalmistusperioodil tehti tutvumisiit osalevatesse kinnipidamisasutustesse ning osalejad pakkusid välja võimalikud projekti kaasatavad noored ning nende esmased projektiideed. Koolituse esimene faas hõlmas osalejate omavahelist tundmaõppimist, programmi Euroopa Noored tutvustamist ja esmaste ideede arendamist vastavalt projektijuhtimise põhitõdedele. Koolituse teine faas keskendus noorsootöö meetoditele, sh foorumteatri, loovkirjutamise ja teiste ekspressiivtehnike rakendusvõimalustele töös noorte õigusrikkujatega. Koolituse viimane etapp on kavas läbi viia 2006. aasta maikuuks ning selle põhisuks on senise projektitöö mõju analüüs. Nii nagu planeeritavad noorteprojektid, tugineb ka koolitus mitteformaalse õppimise põhimõtetele ning seetõttu on koolitusprogrammis kasutusel mitte loengud, vaid eeskätt erinevad interaktiivsed meetodid, mida osalejad saavad edaspidi rakendada ka töös noortega: simulatsiooniharjutused, rollimängud, meeskonnapõhine õppimine jms.

Juba koolituse esimese faasi järel asusid osalejad – vanglaametnikud – tööle noorte projektide edasise arendamise kallal ning tänaseks päevaks on alguse saanud ja juba ka programmilt Euroopa Noored rahalise toetuse leidnud viis noorteprojekti: Viljandi vangla projekt „Peegeldus”, Murru vangla

algatus „Miks on läinud nii?” ja Tartu vangla projektid „Kitarr mängib!”, „Targemana vabadusse” ja „Puhas mäng”. Noorsooalgatusprojekt on ettevalmistamisel ka Tallinna vanglas. Senine töö on teinud selgeks, et lisaks noortega töötavate spetsialistide koolitusele on vaja projektijuh-timise ja rühmatööga toetada ka noori endid. Nii on koolituste vahelisel ajal käivi-tunud aktiivne koostöö koolituses osalejate-ga noortele kinnipeetavatele suunatud info edastamiseks seminaride kaudu.

Kokkuvõtteks ehk mida oligi tarvis tõestada

Koolitusprojekti alustades oli tegevuse uud-sust silmas pidades äärmiselt raske võima-likke tulemusi prognoosida. Ometi on tänaseks alguse saanud projekte vaadates selgunud ilmne vajadus vanglate noor-sootöö edasiarendamise järele. Noorte kin-nipeetavate hulgas on rohkesti neid, kes on oma senist elu analüüsinud ja valmis muu-tuseks ning on väga huvitatud enese aren-damisest just noorteprojektide kaudu, kuna need annavad võimaluse oma vaba aja sisustamiseks vangla piiratud võimalustega keskkonnas, võimaluse suhelda, omandada uusi teadmisi projekti teemadel, projektijuh-timises, koostööoskusi jpm. Sageli on see noortele kinnipeetavatele üldse esimene kord omaalgatuslikult mingis projektis kaasa lüüa. Noorsootöö eelkõige ennetus-likke eesmärgi silmas pidades on küll kahetsusväärne, et info ja osalusvõimalus ei ole nende noorteni jõudnud siis, kui nad käisid veel koolis ja olid vabaduses. Nüüd, kui nad puutuvad esmakordselt vanglas viibides kokku võimalusega teostada oma ideid ning saada sellest innustust ja väärtus-likke kogemusi edasiseks, võib see ehk kaasa aidata nende paremale toimetulekule pärast vanglast vabanemist. Loodetavasti ei piirdu kõnealuse koolitus-projekti arendav mõju üksnes selles osale-vate spetsialistide ja projekte teostavate noortega. Näiteks programmi Euroopa Noored raames ja Euroopa Komisjoni SALTO-nimelise koolituskeskuse korral-

dusel leiab käesoleva aasta aprillis Belgias aset esimene üle-euroopaline programmi Euroopa Noored koolitus riskinoortega, noorte õigusrikkujatega ning kinnipeeta-vatega töötavatele spetsialistidele. Selle kaudu loodetakse toetada edasist rahvusva-helist koostööd ning projektide arengut. Nii on sedakorda Eesti kogemus osutunud üheks tõukejõuks ja positiivseks näiteks ka Euroopa mastaabis.

Nõ koduseid perspektiive silmas pidades tahaks loota positiivset mõju ka noor-sootööle laiemalt – vanglate, noorsootöö-asutuste ja noortetühingute koostöös tasub kinnipidamisasutustes hakata arendama noorsootööd, mis võiks kujuneda uueks heaks alguseks...

Viidatud allikad

Eesti Vabariigi noorsootöö kontseptsioon (2001) <http://www.hm.ee>

Enn, Ü. (2003). Lähteprintsioone erinoor-sootööalaseks koolituseks Eestis.

Rahvusvahelise koolitusprojekti “Tõrjutusest jõustamiseni – efektiivseid meetodeid töös eriva-jadustega noortega” kogemuse näitel.

Magistritöö. Tallinna Pedagoogikaülikool.

Enn, Ü., Tupits, D. (toim. 2005) Sotsiaalne kaasatus. Euroopa Komisjoni ja Euroopa Nõu-kogu noorsootööalase partnerlusprogrammi käsiraamat. Tallinn.

<http://euroopa.noored.ee/kasiraamat>

Euroopa Komisjoni SALTO

Ressursikeskused (vt koolitused, meetodilised materjalid jm) <http://www.salto-youth.net>

Noortepoliitika ja noorsootöö strateegia

2006–2013 eelnõu (2005) <http://www.hm.ee>

Programm Euroopa Noored

<http://euroopa.noored.ee>

Ümarik, M., Loogma, K. (2005). Pädevused ja pädevuste arendamine noorsootöö valdkonnas: Eesti noorsootöötajate professionaalne taust. Noorsootööalase koolituse valdkonna uuringu raport. Tallinn

Koolitusprojekti korraldab Sihtasutus Archimedes Euroopa Noored Eesti büroo, kes koordineerib pro-grammi Euroopa Noored (ingl.k. YOUTH) tegevust Eestis. Euroopa Noored on Euroopa Liidu noorte-pro-gramm, mille eesmärk on pakkuda noortele mittefor-maalse õppimise kogemusi omaalgatuslikes projektides ja toetada noorsootööalast koostööd. Lisainfo: <http://euroopa.noored.ee>

Mida on andnud osalemine koolitusprogrammis?

Sergei Drõgin, Viljandi vangla spetsialist-huvijuht:

Selliseid programme nagu Euroopa Noored Eesti büroo vangla töötajatele pakub, võib võrrelda hapniku juurdevooluga akvaariumi kinnisesse keskkonda. Just nimelt uue ja värske segunemine vana ning seisnuga loob soodsa keskkonna arenguks.

Selle koolituse peamist väärtust võiks väljendada nii, et see aitab kaasa ideede genereerimisele ja nende realiseerimisele. Kuna minu puhul oli mõte juba mõnda aega n.ö ootel, aitas koolitus sel saada projekti-küpseks ja elluviimiseks valmis. Täna olen noorte juhendaja projektis „Peegeldus“, mille idee seisneb selles, et noored kinnipeetavad teevad endast dokumentaalfilmi. Milleks see vajalik on?

Ülikooli lõputöös uurisin noorte kinnipeetavate siseilma ning sellest selgus minu jaoks palju huvitavat ja ootamatut. Näiteks seostavad noored kinnipeetavad oma eluprobleeme põhiliselt olevikuga ehk teisisõnu, nad ei aktsepteeri minevikku ega suuda näha probleeme tulevikus. Enam kui pooled ei oska üldse oma tulevikku ette kujutada, sellepärast kardavad nad seda rohkem kui surma. Samas on neile noortele iseloomulikud sisemised vastuolud, ebakõla hoiakute ja käitumise vahel. Teiste sõnadega, nad viibivad pidevas kognitiivse dissonantsi seisundis. Noore kinnipeetava üheks probleemiks võib nimetada seda, et noorte õigusrikkujate mina-pilt ei leia positiivset peegeldust, kuna nende enesehinnangut ei toetata. Kuidas seletada lapsel, mis on meri? Tuleb viia ta käekõrval mere äärde. Millised sõnad suudavad seletada, mis on elu väärtus? See on üks tähtsamatest aspektidest, miks Viljandi vanglas juba kolmandat aastat viiakse ellu projekti, mille toel saavad noored kinnipeetavad sooritada langevarjuhüppeid. Aga kuidas aidata noorel inimesel tunnetada, mõista ja näha iseennast? Ma loodan, et projekt „Peegeldus“ aitab kaasa noorte kinnipeetavate eneseleidmisele, enesemääramisele ja eneseanalüüsile. Sellepärast, et ei ole võimalik leida õiget teed teadmata, kes ma olen, kus ma olen, milleks ma olen. Ma väga tahan nende eksinud noorte nimel, et meie töö õnnestuks.

Kaidi Kivisaar, Murru vangla sotsiaaltöötaja; Riina Soom, Murru vangla psühholoog:

Töötades vanglas, oleme mõistnud, et meie töö on mõttekas eeskätt noortega, sest sellel võivad olla tõeliselt positiivsed tulemused. Paljud on sattunud vanglamüüride vahele alaealisena, väljakujunemata isiksusena ning nende maailmavaatelist muutust on seetõttu ehk võimalik suunata ja mõjutada. Meie sihtrühmaks said noored kinnipeetavad, kellele on määratud pikaajaline karistus, 8–17 aastat. Üllatusega märkasime, et nad olid väga koostöövalmid ning avaldasid soovi osaleda kõikvõimalikes rühma- ja individuaaltöodes. Vanglates on tööga hõivatus väga madal ning võimalusi sihipäraselt aega kasutada vähe. Samas peab vanglasotsiaaltöös kindlasti esmalt välja selgitama sihtrühma ning individuaalse potentsiaali, sest aidata saab ainult neid, kes seda ise tahavad.

Euroopa Noorte programmi projektis osaleb 6 noort kinnipeetavat – Anatoli, Deniss, Valter, Viktor, Deniss ja Peeter –, kes kõik õpivad koolis ning on aktiivsed enda arendamisel. Nad on mõistnud neid kuritegelikule teele viinud põhjuste-tagajärgede seoseid ning oma näite varal sooviksid nad edastada oma sõnumi ka teistele. See oleks hoiatus noortele, kes on teelahkmel ja teevad võib-olla valesid valikuid. Projekti „Miks on läinud nii“ idee on tulnud noortelt ja on uudne seetõttu, et riskirühma kuuluvad noored kohtuvad vanglamüüride vahel vangidega. Osalemine programmis Euroopa Noored on andnud meile juurde jõudu, julgust ja vastupidavust. Enamasti ei teata sellest, millist tööd tehakse vanglas, ning üldine arusaam tundub olevat, et polegi vaja midagi teha. Oleme väga rõõmsad, et sattusime programmis osalema, sest see võimaldab tegutseda laiemas plaanis ning pakub noortele võimaluse ennast arendada ning luua positiivseid kontakte ka väljaspool vanglat. Kunagi nad ju vabanevad ja siis on ühiskonnal lootust neid vastu võtta kui normaalselt arenenud ühiskonnaliikmeid, sest programm vähendab korduvkuriteo riski. Ja projekti tulemusena väheneb ehk ka kuritegevus noorte seas.

